

LATVIJAS REPUBLIKA
PRIEKUĻU NOVADA PAŠVALDĪBA

Reģistrācijas Nr. 90000057511, Cēsu prospekts 5, Priekuļi, Priekuļu pagasts, Priekuļu novads, LV-4126
www.priekuli.lv, tālr. 64107871, e-pasts: dome@priekulunovads.lv

APSTIPRINĀTS
Priekuļu novada domes
2019. gada 28. novembra
Sēdē (protokols Nr.12, 38.p.)

Grāmatvedības uzskaites kārtība Priekuļu novada pašvaldībā

Izdota saskaņā ar Likumu "Par budžetu un finanšu vadību"
un uz tā pamata izdotiem normatīviem aktiem.
Izdota saskaņā ar Ministru kabineta 13.02.2018. noteikumiem Nr.
87
"Grāmatvedības uzskaites kārtība budžeta iestādēs"

Grozījumi: 23.04.2020. lēmums Nr.193 (protokols Nr.10, 14.p.)

I. Vispārīgie jautājumi

Grāmatvedības uzskaites kārtība ir iekšējais normatīvais akts, kas ietver grāmatvedības kontu plānu, grāmatvedības uzskaites principu aprakstu, darījumu grāmatojumus, būtiskuma līmeni un citu nepieciešamo informāciju, ko lieto, veicot grāmatvedības uzskaiti un sagatavojot finanšu pārskatus.

1. Kārtības mērķis un pielietojums

1.1. Kārtības mērķis

Definēt grāmatvedības uzskaites (turpmāk tekstā – kārtība) principus, sfēras, izņēmumus, definīcijas, terminus, skaidrojumus un pamatnostādnes pašvaldības saimniecisko darījumu uzskaitē atbilstoši grāmatvedību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

Gadījumā, ja stājas spēkā grozījumi normatīvajos aktos, kas nosaka atšķirīgus nosacījumus kā šajā kārtībā, tad piemērojamas ir aktuālākās, vai jaunākās normas. Grozījumi normatīvajos aktos ir pamats grozījumu veikšanai šajā kārtībā.

1.2. Kārtības pielietojums

Grāmatvedībā pielietotās uzskaites politika ir konkrēti pamatprincipi, nostādnes un noteikumi, ko pieņem un lieto grāmatvedības uzskaitē, kā arī sagatavojot un iesniedzot finanšu pārskatus.

Kārtībā iekļautās grāmatvedības pamatnostādnes aptver pašvaldības saimnieciskās un finansiālās darbības, kuras uzskaita grāmatvedībā.

Kārtībā noteikti grāmatvedības uzskaitē biežāk pielietotie darījumu uzskaites un notikumu reģistrācijas grāmatojumi un tiem atbilstošās grāmatvedības kontu grupas vai konti. Detalizētās

uzskaites grāmatojumi sagrupēti atbilstoši grāmatvedības uzskaites kontu grupām un darījumu veidiem.

Pašvaldība grāmatvedības uzskaitē pielieto grāmatvedības kontus un tiem atbilstošu grāmatojumus, kas atbilst darījumu būtībai. Ja kādu konkrētu darījumu grāmatojumi šajā kārtībā nav noteikti, grāmatojumus veic tā, lai nodrošinātu uzskaiti saskaņā ar grāmatvedības uzskaites principiem atbilstoši darījumu ekonomiskajai būtībai.

Kārtība paredzēta lietošanai kā atsaucis dokuments ikdienas lietošanai, pieaicināto un iekšējo auditoru (revidentu) lietošanai, lai palīdzētu izprast pielietotos grāmatvedības uzskaites pamatprincipus.

Kārtība strukturēta atbilstoši darījumu veidiem, kur katra sadaļa sniedz aprakstu par tās mērķi, atsevišķu grāmatojumu shēmas, kā arī attaisnojuma dokumentu paraugus.

II. Vispārējie grāmatvedības uzskaites pamatprincipi

2. Grāmatvedības uzskaites vispārējie noteikumi

2.1. Grāmatvedības uzskaites kārtība nosaka novada grāmatvedības uzskaites pamatprincipus:

2.1.1. Grāmatvedības uzskaitē aptver visus pašvaldības finanšu un saimnieciskos darījumus, īpašuma stāvokļa uzskaiti;

2.1.2. Grāmatvedību kārtoti tā, lai grāmatvedības jautājumos kvalificēta trešā persona varētu gūt skaidru priekšstatu par pašvaldības finansiālo stāvokli, saimnieciskajiem darījumiem noteiktā laika posmā, kā arī konstatēt katra saimnieciskā darījuma sākumu un izsekot tā norisei;

2.1.3. Grāmatvedības sniegtajai informācijai jābūt savlaicīgai, patiesai, pilnīgai, saprotamai, salīdzināmai un pamatotai ar attaisnojošiem dokumentiem. Jānodrošina ieņēmumu un izdevumu norobežošana pa pārskata periodiem;

2.1.4. Jebkurš saimnieciskais darījums drīkst notikt tikai ar vadītāja atļauju un rīcība ar iestādes finanšu resursiem un īpašumu iespējama tikai ar iestādes vadītāja atļauju.

2.2. Grāmatvedības galvenie uzdevumi:

2.2.1. nodrošināt Domi, Administrāciju, iestāžu un struktūrvienību vadītājus ar informāciju par līdzekļu izlietojumu un informāciju lēmumu pieņemšanai par līdzekļu pieprasījumiem;

2.2.2. nodrošināt pašvaldības materiālo un finanšu resursu uzskaiti, atskaiti un kontroli;

2.2.3. nodrošināt finanšu pārskatu lietotājus ar patiesu un pilnīgu informāciju par pašvaldības budžeta izpildes rezultātiem un finansiālo stāvokli.

2.2.4. Grāmatvedības uzskaitē nodrošina:

2.2.4.1. Savstarpējo ekonomisko un norēķinu attiecību, tiesību un pienākumu fiksēšanu starp juridiskajām un fiziskajām personām (juridiskais aspekts);

2.2.4.2. Saimniecisko līdzekļu, to veidošanās avotu, ekonomisko procesu un rezultātu novērtēšanu skaitļos (*ekonomiskais aspekts*);

2.2.4.3. Līdzekļu saglabāšanas, to izmantošanas efektivitātes, tiesību un saistību ievērošanas kontroli (*administratīvais aspekts*).

III. Grāmatvedības uzskaitē

Par visu, kas nav minēts šajā Kārtībā, uzskaites jautājumos, vadīties pēc skaidrojumiem **Valsts kases Rokasgrāmatā**.

3.1. Definīcijas

Aktīvi resursi, ko pagātnes notikumu rezultātā kontrolē budžeta iestāde un kuru vērtību var ticami novērtēt, un no kuriem nākotnē var sagaidīt saimnieciskos labumus vai ar kuriem var nodrošināt budžeta iestādes (valsts, nozares vai pašvaldības) funkciju vai deleģēto funkciju izpildi:

Amortizācija	• izmantojot preču ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai; • iznomājot citām personām; • izmantojot administratīvām vajadzībām; • īstenojot valsts un pašvaldību politiku un nodrošinot valsts un pašvaldību budžeta vajadzības. vērtības sistemātisks samazinājums tā lietderīgās lietošanas laikā
Amortizētās aizstāšanas izmaksas	aktīva vērtība, kas aprēķināta, atskaitot no jauna, līdzvērtīga aktīva iegādes vērtības nolietojumu pēc aizstātā aktīva nolietojuma likmes, uzskaitot nolietojumu tik ilgu laiku, cik ilgi budžeta iestāde lietojusi aizstāto aktīvu.
Atsavināšana	saimnieciskais darījums, kura rezultātā budžeta iestādes īpašuma tiesības uz aktīvu pāriet aktīva ieguvējam (piemēram, aktīva pārdošana, nodošana bez atlīdzības, mainīšana, ieguldīšana kapitālsabiedrībā).
Atsavināšanas izmaksas	izmaksas, kas ir tieši attiecināmas uz aktīva atsavināšanas darījumu un bez kurām nevar veikt aktīva atsavināšanu. Iegādes izmaksu vērtība samaksātās naudas vai naudas ekvivalentu summa, vai aktīva iegādei izlietotās atlīdzības patiesā vērtība tā iegādes vai izveides brīdī.
Attīstība	pētniecības rezultātu vai citu zināšanu lietošana jaunu vai būtiski uzlabotu materiālu, iekārtu, produktu, procesu, sistēmu vai pakalpojumu izstrāde, izveide un testēšana pirms lietošanas uzsākšanas.
Bioloģiskie aktīvi	budžeta iestādei piederoši dzīvnieki vai augi.
Bioloģisko aktīvu grupa	līdzīgu dzīvu dzīvnieku vai augu kopums.
Bioloģiskā pārveide	augšanas, deģenerācijas, ražošanas un vairošanās procesi, kuri rada bioloģiskā aktīva kvalitatīvas vai kvantitatīvas izmaiņas.
Iegādes izmaksu vērtība	samaksātās naudas vai naudas ekvivalentu summa, vai aktīva iegādei izlietotās atlīdzības patiesā vērtība tā iegādes vai izveides brīdī.
Ieguldījuma īpašumi	zeme un būves, kas neatbilst pamatlīdzekļu izmantošanas kritērijiem un kurus budžeta iestāde tur: • iznomāšanai; • kapitāla pieaugumam, vai; • nav pieņemts lēmums par to izmantošanu.
Ilgtermiņa ieguldījumi	aktīvi, kurus budžeta iestāde plāno izmantot ilgāk nekā gadu no iegūšanas datuma.
Lietderīgās lietošanas laiks	laika periods, kurā paredzēts izmantot nemateriālo ieguldījumu, pamatlīdzekli.
Lineārā nolietojuma	

metode	metode, kas pamatojas uz pieņēmumu, ka pamatlīdzekļu vērtība samazināsies vienmērīgi visā lietošanas (ekspluatācijas) laikā.
Finanšu aktīvi	• nauda; • citas personas pašu kapitāla instruments – līgums, kas apliecina atlikušo līdzdalību citas personas aktīvos pēc visu saistību atskaitīšanas; • līgumā noteiktas tiesības saņemt naudu vai citu finanšu aktīvu no citas personas vai savstarpēji apmainīt finanšu aktīvus vai finanšu saistības ar citu personu apstākļos, kas budžeta iestādei ir potenciāli labvēlīgi; • finanšu instruments – vienošanās, kas vienlaikus vienai personai rada finanšu aktīvu, bet citai personai – finanšu saistības vai pašu kapitāla instrumentu.
Nefinanšu aktīvi	kas neatbilst finanšu aktīvu definīcijai (piemēram, pamatlīdzekļi, krājumi, avansa maksājumi, nākamo periodu izdevumi).
Nolietojums	vērtības sistemātisks samazinājums tā lietderīgās lietošanas laikā.
Nosacīto izmaksu vērtība	• kadastrālā vērtība – zemes un būvju vērtības noteikšanai; • Meža valsts reģistrā norādītā pilnā vērtība – mežaudžu vērtības noteikšanai; • Ģeoloģiskās informācijas sistēmas dati – pazemes aktīvu vērtības noteikšanai.
Pamatlīdzekļi	materiālie aktīvi, kurus budžeta iestāde plāno izmantot ilgāk nekā gadu no iegūšanas datuma un tur, lai izmantotu: • funkciju nodrošināšanai; • preču ražošanai; • pakalpojumu sniegšanai; • administratīvām vajadzībām; • īstenojot pašvaldību politiku un nodrošinot pašvaldības budžeta vajadzības.
Pamatlīdzekļi materiālie aktīvi	• kurus budžeta iestāde plāno izmantot ilgāk nekā gadu no iegūšanas datuma un tur, lai izmantotu: • funkciju nodrošināšanai; • preču ražošanai; • pakalpojumu sniegšanai; • administratīvām vajadzībām; • īstenojot valsts un pašvaldību politiku un nodrošinot valsts un pašvaldību budžeta vajadzības.
Patiesā vērtība	summa, par kādu aktīvu iespējams apmainīt starp labi informētām, savstarpēji ieinteresētām un nesaistītām personām.
Pazemes aktīvi	izpētīti minerālo atradņu krājumi, kas atrodas zem zemes virsmas un kuru izmantošana plānota kā praktiski iespējama un ekonomiski izdevīga.

Ražas novākšana/meža izstrāde produktu atdalīšana no bioloģiska aktīva vai bioloģiska aktīva dzīvības procesa pārtraukšana.

Saistoša vienošanās vienošanās, kas pusēm piešķir līdzīgas tiesības un uzliek līdzīgus pienākumus tā, it kā tā būtu noslēgta līguma formā.

Uzskaites (atlikusī) vērtība

vērtība, kādā pamatlīdzekli uzrāda pārskatā par finansiālo stāvokli pēc uzkrātā nolietojuma vai amortizācijas un uzkrāto zaudējumu (izdevumu) no vērtības samazināšanās atskaitīšanas.

Vērtības samazinājums

aktīva nākotnes saimniecisko labumu zaudējumi vai ierobežojumi aktīva izmantošanai funkciju izpildei, kas pārsniedz sistemātiski atzīto nolietojumu vai amortizāciju.

3.2. Nemateriālie ieguldījumi

3.2.1. Nemateriālais ieguldījums tiek atzīts tad, ja:

- tas atbilst ilgtermiņa ieguldījuma un nemateriālā ieguldījuma definīcijai – tas ir identificējams, ja tas ir nošķirams vai atdalāms no aktīviem, un to var pārdot, nodot, licencēt, iznomāt vai apmainīt;
- ir droši ticams, ka budžeta iestāde saņems ar nemateriālo ieguldījumu saistītos nākotnes saimnieciskos labumus;
- nemateriālā ieguldījuma patieso vērtību var ticami novērtēt;
- ir kontrole pār aktīvu.

3.2.2. Ja radušās izmaksas, kas saistītas ar nemateriālā ieguldījuma iegādi vai radīšanu neatbilst nemateriālā ieguldījuma definīcijai, tās atzīst izdevumos pārskata periodā, kad izmaksas radušās.

3.2.3. Nemateriālo ieguldījumu uzskaita ilgtermiņa ieguldījumu sastāvā atbilstošos kontos neatkarīgi no vienas aktīva vienības atzīšanas vērtības.

3.2.4. Nemateriālā ieguldījuma izmaksu vērtībā *iekļauj*:

- darbinieku kārtējā darba izmaksas, kas tiešā veidā radušās, sagatavojot aktīvu tā paredzētajai lietošanai;
- profesionālo pakalpojumu izmaksas, kas tiešā veidā radušās no aktīva sagatavošanas tā paredzētajai lietošanai
- pārbaudes izmaksas, lai noteiktu, vai aktīvs strādā pareizi.

3.2.6. Nemateriālā ieguldījuma izmaksu vērtībā *neiekļauj*:

- jauna produkta vai pakalpojuma ieviešanas izmaksas (ieskaitot reklāmas un pārdošanas veicināšanas pasākumu izmaksas);
- izmaksas, kas saistītas ar darbības uzsākšanu jaunā atrašanās vietā vai ar citu pakalpojuma lietotāju grupu (ieskaitot personāla apmācības izmaksas);
- administrācijas un citas pieskaitāmās izmaksas, kuras nav tieši attiecināmas uz konkrēto nemateriālo ieguldījumu.

3.2.7. Izmaksu atzīšanu nemateriālā ieguldījuma uzskaites (atlikušajā) vērtībā pārtrauc no pieņemšanas lietošanā dienas.

3.2.8. Izmaksas saistībā ar nemateriālo ieguldījumu, kas sākotnēji atzītas kā izdevumi, vēlāk neatzīst par nemateriālā ieguldījuma uzskaites (atlikušās) vērtības daļu.

3.2.9. Nemateriālā ieguldījuma sākotnējo vērtību nosaka pēc iegādes vai izveidošanas izmaksām, pamatojot ar attaisnojuma dokumentiem. Šīs izmaksas apkopo un reģistrē aktā par nemateriālā ieguldījuma pieņemšanu lietošanā.

3.2.10. Nemateriālo ieguldījumu, saskaņā ar attaisnojuma dokumentiem, ieegrāmato – palielinot attiecīgo nemateriālo ieguldījumu kontu un saistību kontu:

D 1100 Nemateriālie ieguldījumi

K 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Saņemto avansa maksājuma rēķinu reģistrē grāmatvedības uzskaites sistēmā. Avansa maksājuma dienā grāmato:

D 1180 Avansa maksājumi par nemateriālajiem ieguldījumiem

K 2620 Norēķinu konts Valsts kasē vai kredītiestādē

Saņemot preču pavadzīmi par nemateriālo ieguldījumu, par kuru veikts avansa maksājums, to reģistrē grāmatvedības uzskaites sistēmā un ieegrāmato:

D 1100 Nemateriālie ieguldījumi

K 5310 Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

D 5310 Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

K 1180 Avansa maksājumi par nemateriālajiem ieguldījumiem

3.2.11. Nemateriālo ieguldījumu amortizāciju aprēķina atbilstoši to paredzamajam lietderīgās lietošanas laikam, ko nosaka un apstiprina vadība.

3.2.12. Lietderīgās lietošanas laiku nosaka atbilstoši tiesībās, līgumos vai citos tiesību saņemšanas apliecināšos dokumentos noteiktajam laika periodam. Ja nemateriālā ieguldījuma paredzamais lietderīgās lietošanas laiks līgumos vai citos tiesību saņemšanas apliecināšos dokumentos nav norādīts, pašvaldības vadības apstiprinātā komisija to izvērtē un norāda aktā par nemateriālā ieguldījuma nodošanu lietošanā.

3.2.13. Nemateriālā ieguldījuma amortizācijas aprēķināšanu uzsāk ar nākamā mēneša pirmo datumu pēc nemateriālā ieguldījuma nodošanas lietošanā.

3.2.14. Nemateriālā ieguldījuma amortizācijas aprēķinu beidz mēnesī, kad izslēdz to no ilgtermiņa ieguldījumu sastāva.

3.2.15. Nemateriālo ieguldījumu amortizāciju aprēķina pēc lineārās metodes to lietderīgās lietošanas laikā un atzīst kā nemateriālo ieguldījumu uzkrāto amortizāciju un pārskata perioda izdevumus vai iekļauj cita aktīva vērtībā normatīvos aktos noteiktajos gadījumos ne retāk kā reizi pārskata periodā, veicot sekojošu grāmatojumu:

Atzīstot nemateriālā ieguldījuma uzkrāto amortizāciju un pārskata perioda izdevumus:

D 7000 Pamatdarbības izdevumi

K 1190 Nemateriālo ieguldījumu amortizācija un vērtības samazinājums

Iekļaujot nemateriālā ieguldījuma uzkrāto amortizāciju cita aktīva vērtībā

D 1140 Nemateriālo ieguldījumu izveidošana

vai

D 1241 Pamatlīdzekļu izveidošana

K 1190 Nemateriālo ieguldījumu amortizācija un vērtības samazinājums

3.2.16. Nemateriālajiem ieguldījumiem ar noteiktu lietderīgās lietošanas laiku atlikušo lietderīgās lietošanas laiku pārskata ne retāk kā vienu reizi pārskata gadā. Ja nemateriālā ieguldījuma atlikušais lietderīgās lietošanas laiks atšķiras no iepriekšējām aplēsēm, to koriģē un ņem

vērā, aprēķinot amortizāciju sākot no nākamā mēneša pēc pārskata perioda, kurā mainīta aplēse.

- 3.2.17. Nemateriālajiem ieguldījumiem ar nenoteiktu lietderīgās lietošanas laiku ne retāk kā reizi pārskata gadā izvērtē pamatojumu nemateriālā ieguldījuma lietderīgās lietošanas laika nenoteiktībai un, ja konstatē apstākļu maiņu, saskaņā ar kuriem attiecīgajam nemateriālajam ieguldījumam var aplēst noteiktu lietderīgās lietošanas laiku, to ņem vērā, aprēķinot amortizāciju, sākot no nākamā mēneša pēc pārskata perioda, kurā mainīta aplēse.
- 3.2.18. Katra pārskata perioda beigās novērtē, vai nepastāv pazīmes, kas norāda uz būtisku nemateriālo ieguldījumu vērtības samazinājumu.
- 3.2.19. Nemateriālo ieguldījumu izslēdz no uzskaites, norakstot tā vērtību un uzkrāto amortizāciju sekojošos gadījumos:
- nemateriālo ieguldījumu norakstot;
 - nemateriālo ieguldījumu atsavinot;
 - nemateriālo ieguldījumu nododot citai budžeta iestādei;
 - konstatējot nemateriālā ieguldījuma iznīcināšanu prettiesiskas darbības dēļ.
- 3.2.20. Grāmatojumus par nemateriālo ieguldījumu norakstīšanu, atsavināšanu, nodošanu citai budžeta iestādei bez atlīdzības skatīt Valsts kases izstrādātajā Rokasgrāmatā.

3.3. Pamatlīdzekļu uzskaitē

3.3.1. Aktīvu par pamatlīdzekli *atzīst*, ja:

- tas atbilst pamatlīdzekļa definīcijai;
- ir droši ticams, ka budžeta iestāde saņems ar pamatlīdzekli saistītos nākotnes saimnieciskos labumus vai ar pamatlīdzekli var nodrošināt iestādes funkciju vai deleģēto uzdevumu izpildi;
- pamatlīdzekļa vērtību var ticami novērtēt;
- ir kontrole pār aktīvu.

3.3.2. Rezerves daļas un palīgmateriālus, kurus var izmantot tikai saistībā ar pamatlīdzekli, uzskaita kā pamatlīdzekli. Rezerves daļas un rezerves iekārtas, kuras plāno izmantot ilgāk par 12 mēnešiem pēc iegādes brīža un kuras ir izmantojamas atsevišķi uzskaita kā pamatlīdzekli pie nosacījuma, ja rezerves daļas vai iekārtas vērtība pārsniedz 500 *eiro*.

3.3.3. *Infrastrukturā aktīvi* (inženierbūves un transporta būves – tilti, kanalizācijas sistēmas, ūdens un elektroapgādes sistēmas, autoceļu tīkli, sakaru sistēmas) atbilst pamatlīdzekļu definīcijai, un tiem piemīt šādas īpašības:

- tie ir kādas sistēmas vai tīkla daļa;
- ir speciāli veidoti konkrētam nolūkam un nav izmantojami citiem mērķiem;
- tos nevar pārvietot;
- uz tiem var attiekties atsavināšanas ierobežojumi.

3.3.4. Pamatlīdzekli grāmatvedības uzskaitē *atzīst*, kad tas atbilst pamatlīdzekļa atzīšanas kritērijiem, un novērtē to iegādes vai izveidošanas izmaksu vērtībā. Par iegādes datumu atzīst dienu, kad pamatlīdzekli saņem, bet par izveidošanas datumu, kad pamatlīdzekli pieņem lietošanā (ekspluatācijā).

3.3.5. Ja aktīva vienas vienības vērtība ir mazāka par normatīvajos aktos budžeta izdevumu klasifikāciju jomā noteikto, aktīvu uzskaita apgrozāmo līdzekļu sastāvā kā ilgstoši lietojamo

inventāru. Neatkarīgi no vienas aktīva vienības atzīšanas vērtības pamatlīdzekļu sastāvā uzskaita:

- bibliotēku fondus;
- izklaides, literāros un mākslas oriģināldarbus;
- antīkos un citus kultūras un mākslas priekšmetus, muzeju krājumu priekšmetus;
- nekustamos īpašumus;
- nemateriālos ieguldījumus;
- bioloģiskos aktīvus.

3.3.6. Pamatlīdzekļa sākotnējo (izmaksu) vērtību nosaka, pamatojoties uz attaisnojuma dokumentiem par pamatlīdzekļa iegādi vai izveidošanu un tajos iekļauto informāciju. Šīs izmaksas apkopo un reģistrē aktā par nodošanu lietošanā (ekspluatācijā).

3.3.7. Pamatlīdzekļa izmaksu vērtībā ieskaita:

- tā pirkšanas cenu, ieskaitot ievadmitas nodokļus un neatmaksājamus pirkšanas nodokļus, atskaitot tirdzniecības atlaides;
- tieši attiecināmās izmaksas, kas saistītas ar pamatlīdzekļa iegādi, sagatavošanu tā paredzētajai lietošanai (ekspluatācijai) līdz nodošanai lietošanā.

3.3.8. Saņemot pamatlīdzekli, pamatojoties uz iegādi pamatojošu attaisnojuma dokumentu, uzskaitē palielina pamatlīdzekļa izveidošanas vai nepabeigtās būvniecības un saistību kontu:

D 1240 Pamatlīdzekļu izveidošana vai nepabeigtā būvniecība

D 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

K 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuņēmējiem

3.3.9. Pamatlīdzekļa iegādes izmaksu vērtībā iekļauj:

- darbinieku kārtējā darba izmaksas, kas tiešā veidā radušās sagatavojot pamatlīdzekli tā paredzētajai lietošanai.

Grāmatojums

D 1241 Pamatlīdzekļu izveidošana

K 7000 Pamatdarbības izdevumi

- pamatlīdzekļa sagatavošanas paredzētajai izmantošanai izmaksas (ieviešana, uzstādīšana, montāžas izmaksas) līdz nodošanai un pieņemšanai lietošanā;
- profesionālo pakalpojumu izmaksas;
- attiecīgā objekta nojaukšanas un tā iepriekšējās atrašanās vietas atjaunošanas izmaksu sākotnējā aplēse, ja šādi pienākumi noteikti ar tiesību aktu;
- izmaksas par pamatlīdzekļa pārbaudi pirms tā lietošanas uzsākšanas.

3.3.10. Pamatlīdzekļa iegādes izmaksu vērtībā neiekļauj:

- izmaksas, kas saistītas ar personāla apmācību;
- administrācijas izmaksas, kas nav tieši attiecināmas uz pamatlīdzekli.

3.3.11. Izmaksu atzīšanu pārtrauc ar brīdi, kad pamatlīdzekli pieņem lietošanā.

3.3.12. Nododot pamatlīdzekli lietošanā, grāmato:

D 1200 Pamatlīdzekļi (attiecīgs analītiskais konts)

K 1240 Pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigtā būvniecība.

3.3.13. Avansa rēķinu uzskaitē, grāmatojumi analogi šīs kārtības 3.2.10. punktā definētajam atbilstošajos par pamatlīdzekļu uzskaiti atvērtajos kontos.

3.3.14. Gadījumā, ja pamatlīdzeklis saņemts darījumā bez atlīdzības, pamatlīdzekļa izmaksu vērtība ir tā patiesā vērtība iegūšanas datumā. Pašvaldība (komisija vai atbildīgais darbinieks par pamatlīdzekļu uzskaiti) nosaka tā patieso vērtību saņemšanas dienā un paredzamo lietderīgās lietošanas laiku.

3.3.15. Ja dāvinājumā saņemts pamatlīdzeklis bez lietošanas nosacījuma, dāvinājuma saņemšanas dienā atzīst attiecīgo pamatlīdzekli un ieņēmumus no saņemtā dāvinājuma atbilstoši novērtēšanas aktā apstiprinātajai dāvinājuma vērtībai, grāmatojot:

D 1200 Pamatlīdzekli (attiecīgs analītiskais konts)

K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi

3.3.16. Par apmaiņas darījumā iegūtu pamatlīdzekli skatīt Valsts kases Rokasgrāmatas 59.lpp.

3.3.17. Veicot pamatlīdzekļa atjaunošanu, rekonstrukciju vai uzlabošanu, kā rezultātā tiek uzlabots pamatlīdzekļa stāvoklis tā lietderīgās lietošanas laikā vai būtiski mainītas tā īpašības, salīdzinot ar iepriekšējiem rādītājiem, šādus izdevumus iekļauj pamatlīdzekļa uzskaites vērtībā (kapitalizē). Tā rezultātā palielina aktīva sākotnējo vērtību.

3.3.18. Veicot pamatlīdzekļa vai ieguldījuma *īpašuma pārbūvi, restaurāciju vai atjaunošanu*, aktīva atlikušo lietderīgās lietošanas laiku pārskata, attiecīgi koriģējot aktīva nolietojuma aprēķinu kārtējam periodam un nākamajiem periodiem, ja paredzamais lietošanas laiks palielinās:

- būvēm – vairāk par 10 procentiem;

- pārējiem pamatlīdzekļiem un ieguldījuma īpašumiem, izņemot būves, – vairāk par 50 procentiem.

3.3.19. Pamatlīdzekļiem un ieguldījuma īpašumiem pēc pārbūves, restaurācijas vai atjaunošanas nolietojumu aprēķina atlikušajā vai pārskatītajā lietderīgās lietošanas laikā.

3.3.20. Izmaksas, kas radušās, saglabājot vai uzturot pamatlīdzekļa esošo stāvokli, kā arī remontējot vai labojot to, atzīst kā pamatdarbības izdevumus periodā, kad tie radušies.

3.3.21. Atsevišķiem pamatlīdzekļu veidiem ir nepieciešama regulāra ilgstoši lietojamo daļu nomaiņa, aizstājot to ar jaunu (komplektējošo) daļu, kuru nevar izmantot atsevišķi. *Piemēram, autoceļa seguma virskārtu nepieciešams atjaunot ik pēc dažiem gadiem.*

3.3.22. Ja pamatlīdzeklim ilgstoši lietojamu daļu aizstāj ar jaunu komplektējošo daļu, kuru nevar izmantot atsevišķi, no jauna uzstādītās daļas vērtību pievieno attiecīgā aktīva vērtībai. Nomainītās daļas sākotnējo vērtību, aprēķināto nolietojumu un vērtības samazinājumu izslēdz no uzskaites.

3.3.23. Ja nomainītās pamatlīdzekļa daļas uzskaites vērtība nav atsevišķi uzskaitīta, tas ir, ja izslēdzamā aktīva daļa nav nolietota atsevišķi no pārējā aktīva, nosaka izslēdzamās aktīva daļas vērtību. Šo vērtību var noteikt atbilstoši amortizētajām aizstāšanas izmaksām vai izmantojot citu metodi, atbilstoši komisijas vai speciālista lēmumam.

3.3.24. Veicot uzlabojumus, kas būtiski uzlabo pamatlīdzekļa funkcionalitāti, izmaksu summu par veikto uzlabojumu pieskaita pamatlīdzekļa uzskaites vērtībai vai uzkrāj pamatlīdzekļu izveidošanas un nepabeigtās būvniecības kontā:

D 1200 Pamatlīdzekļi

vai

D 1240 Pamatlīdzekļu izveidošana un nepabeigtā būvniecība

D 5723** Pievienotās vērtības nodoklis*

K 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuņēmējiem

ir PVN

maksātāja

*** budžeta iestāde grāmatvedības uzskaites kārtībā var noteikt detalizētu PVN uzskaites kontu pielietojumu*

3.3.25. Pamatlīdzekļu, kas ir pazemes aktīvi, sākotnējo vērtību turpmāk samazina un atzīst pārskata perioda pamatdarbības izdevumos, atbilstoši atzītājiem ieņēmumiem par pazemes

aktīvu izstrādes tiesībām, kas noteikta proporcionāli kopējai sākotnēji atzītajai pazemes aktīvu izstrādes tiesību vērtībai.

3.3.26. Zemesgabalus un ēkas uzskaita atsevišķi, pat tad, ja tie iegādāti kopā.

3.3.27. Pārskata perioda beigās gadījumā, ja veicot salīdzināšanu par zemesgabala platību ar Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā norādītajiem datiem, konstatē zemesgabala platības izmaiņas (*piemēram, precizēta grafiski noteiktā platība, veikta kadastrālā uzmērīšana*), grāmatvedības uzskaitē:

- **koriģē aktīva uzskaites vērtību** atbilstoši aktuālajai kadastrālajai vērtībai, *būtiskums 0*;
- starpību starp aktuālo vērtību un iepriekš uzskaitīto vērtību atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumos vai izdevumos;
- precizē aktīva analītisko informāciju.

3.3.28. Veicot izmaiņas grāmatvedības reģistros atbilstoši aktualizētajai zemes platībai, starpību starp aktualizēto vērtību un iepriekš uzskaitīto vērtību atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumos vai izdevumos, veicot sekojošu grāmatojumu:

D 7000 Pamatdarbības izdevumi (atbilstoši analītiskais konts)

K 1210 Zeme un būves

D 1210 Zeme un būves

K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi (atbilstoši analītiskais konts)

3.3.29. Pēc zemesgabala sadalīšanas vai apvienošanas grāmatvedības reģistros veic šādas izmaiņas:

- Izslēdz aktīva uzskaites vērtību un atzīst pārējos izdevumus;
- Atzīst aktīvu aktuālajā kadastrālajā vērtībā un pārējos ieņēmumus.

3.3.30. Pamatlīdzekļu nolietojumu aprēķina atbilstoši to paredzamajam lietderīgās lietošanas laikam, kas noteikts atbilstoši spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.

3.3.31. Katra pārskata perioda beigās novērtē, vai nepastāv pazīmes, kas norāda uz būtisku pamatlīdzekļu vērtības samazinājumu (Valsts kases Rokasgrāmatas 9.2.punkts 64.lpp), sastādot par to "Pamatlīdzekļu vērtības samazinājuma novērtējuma akts".

3.3.31.1. Ūdensvadiem un kanalizācijas tīkliem, kuri izveidoti saskaņā ar Kohēzijas fondu (ES) īstenoto projektu un noslēgto līgumu nosacījumiem, lietderīgās lietošanas laiks ir 50 gadi vai 2% gadā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 23.04.2020. lēmumu Nr.193)

3.3.32. Ja saskaņā ar veikto vērtības samazinājuma pazīmju izvērtējumu, nav konstatētas pazīmes, kas varētu liecināt par aktīva vērtības samazināšanos, tad nav nepieciešams noteikt aktīva atgūstamo vērtību un veikt tālākos pasākumus pamatlīdzekļa vērtības samazinājuma izvērtēšanai.

3.3.33. Ja pastāv kāda no pazīmēm, veic attiecīgā pamatlīdzekļa atgūstamās vērtības aplēsi. Vispirms izvērtē, vai iespējams noteikt pamatlīdzekļa patieso vērtību, atskaitot atsavināšanas izmaksas.

3.3.34. Ja aktīva patiesā vērtība, atskaitot atsavināšanas izmaksas, pārsniedz tā uzskaites (atlikušo) vērtību, aktīva lietošanas vērtību neaprēķina un vērtības samazinājumu neveic.

- 3.3.35. Ja pamatlīdzekļa patiesā vērtība, atskaitot atsavināšanas izmaksas, ir mazāka par tā uzskaites (atlikušo) vērtību vai, ja patieso vērtību nav iespējams noteikt (piemēram, specifiskām būvēm un iekārtām), nosaka pamatlīdzekļa lietošanas vērtību.
- 3.3.36. Aprēķināto attiecīgo pamatlīdzekļa lietošanas vērtību salīdzina ar tā patieso vērtību, atskaitot atsavināšanas izmaksas. Par pamatlīdzekļa atgūstamo vērtību nosaka to vērtību, kas ir lielākā no abām iepriekš minētajām vērtībām (patiesās vērtības un lietošanas vērtības). Ja patieso vērtību nav bijis iespējams noteikt, par tā atgūstamo vērtību, nosaka lietošanas vērtību.
- 3.3.37. Salīdzina pamatlīdzekļa atgūstamo vērtību ar pamatlīdzekļa uzskaites vērtību, lai noteiktu, vai pastāv pamatlīdzekļa vērtības samazinājums.
- 3.3.38. Ja pamatlīdzekļa atgūstamā vērtība ir mazāka par tā uzskaites vērtību, tad budžeta iestāde atzīst pamatlīdzekļa vērtības samazinājumu līdz tā atgūstamajai vērtībai un pārējos izdevumus, veicot sekojošu grāmatojumu:
D 8652 Izdevumi no vērtības samazinājuma nefinanšu aktīviem
K 1299 Pamatlīdzekļu vērtības samazinājums
- 3.3.39. Ja vērtības samazinājums ir lielāks par pamatlīdzekļa uzskaites vērtību, budžeta iestāde uzskaites vērtību samazina līdz nullei.
- 3.3.40. Pēc pamatlīdzekļa vērtības samazinājuma atzīšanas tam turpina aprēķināt nolietojumu, tā uzskaites (atlikušo) vērtību sistemātiski attiecinot uz atlikušo lietderīgās lietošanas laiku.
- 3.3.41. Katra pārskata perioda beigās novērtē, vai nepastāv pazīmes, kas norāda, ka iepriekšējos pārskata periodos atzītais pamatlīdzekļa vērtības samazinājums vairs nepastāv vai ir mazinājies.
- 3.3.42. Pēc pamatlīdzekļa vērtības samazinājuma koriģēšanas turpina aprēķināt nolietojumu, pamatlīdzekļa uzskaites (atlikušo) vērtību sistemātiski attiecinot uz atlikušo lietderīgās lietošanas laiku.
- 3.3.43. Izveidoto pamatlīdzekļu vērtības samazinājumu var koriģēt tikai par konkrētā pamatlīdzekļa vērtības samazinājuma izmaiņu vērtību.
- 3.3.44. Tā kā pēc pamatlīdzekļa vērtības samazinājuma koriģēšanas pamatlīdzekļa atlikušais lietderīgās lietošanas laiks nemainās, tad pamatlīdzekļa nolietojumu aprēķina, pamatlīdzekļa uzskaites vērtību pēc vērtības samazinājuma koriģēšanas sistemātiski attiecinot uz pamatlīdzekļa atlikušo lietderīgās lietošanas laiku.
- 3.3.45. Pamatlīdzekli izslēdz no uzskaites, norakstot tā vērtību un uzkrāto nolietojumu sekojošos gadījumos:
- pamatlīdzekli norakstot;
 - pamatlīdzekli atsavinot;
 - pamatlīdzekli nododot citai budžeta iestādei;
 - konstatējot pamatlīdzekļa iznīcināšanu prettiesiskas darbības dēļ.
- 3.3.46. Ja pamatlīdzekli paredzēts atsavināt, to pārdodot, tad to līdz atsavināšanai uzskaita krājumu sastāvā. Pamatlīdzekļus uzskaita kā atsavināšanai paredzētus, ja tie pašreizējā stāvoklī ir pieejami tūlītējai atsavināšanai un pakļauti normatīvajos aktos noteiktajiem atsavināšanas nosacījumiem, to lietderīgā lietošana ir pārtraukta un to atsavināšana ir ticama. Ilgtermiņa ieguldījumu, tai skaitā pamatlīdzekļu, atsavināšanu uzskata par ticamu, ja ir spēkā šādi nosacījumi:
- atsavināšana ir pamatota ar normatīvo aktu vai domes lēmumu;

- atsavināšanas process ir uzsākts;
- ir pārliecība par atsavināšanas procesa pabeigšanu viena gada laikā no atsavināšanas uzsākšanas datuma.

3.3.47. Pamatlīdzekļiem, kuru atsavināšana ir ticama, pārtrauc aprēķināt nolietojumu un tos līdz to atsavināšanai uzskaita krājumu sastāvā to atlikušajā vērtībā, veicot sekojošus grāmatojumus:

D 1290 Pamatlīdzekļu uzkrātais nolietojums un vērtības samazinājums*

K 1200 Pamatlīdzekļi*

** uzkrātais nolietojums*

D 1290 Pamatlīdzekļu uzkrātais nolietojums un vērtības samazinājums*

K 1200 Pamatlīdzekļi*

** iepriekš atzītais vērtības samazinājums*

D 2130 Gatavie ražojumi, pasūtījumi un krājumi atsavināšanai

K 1200 Pamatlīdzekļi

Piemēri Valsts kases Rokasgrāmatā.

3.4. Ieguldījuma īpašumi

3.4.1. Zemi un būves (piemēram, zemesgabalus, ēkas, inženierbūves), sākotnēji atzīstot, grāmato kā pamatlīdzekļus, ja tās paredzētas:

- funkciju nodrošināšanai (piemēram, administratīvām vajadzībām, preču ražošanai, pakalpojumu sniegšanai);
- iznomāšanai pilnībā vai daļēji vispārējā valdības sektora struktūru ietvaros;
- funkciju nodrošināšanai un tajā pašā laikā arī iznomāšanai ārpus vispārējā valdības sektora struktūrām.

3.4.2. Zemi un būves, sākotnēji atzīstot, grāmato kā ieguldījuma īpašumu, ja tās neatbilst augstāk minētajiem kritērijiem (piemēram, tās pilnībā paredzētas iznomāšanai ārpus vispārējās valdības sektora struktūrām, vai nav pieņemts lēmums par to izmantošanu).

3.4.3. Ja 3.4.2. *punktā* minētos aktīvus iznomā kopā ar citiem aktīviem, tad ieguldījuma īpašumu sastāvā grāmato visus aktīvus un analītiski nodala nolietojuma aprēķināšanai.

3.4.4. Ieguldījuma īpašumu atzīst par aktīvu tikai un vienīgi tad, ja:

- to pagātnes notikumu rezultātā kontrolē budžeta iestāde;
- ir ticams, ka nākotnē budžeta iestāde saņems ar ieguldījuma īpašumu saistītos saimnieciskos labumus (*jānovērtē, cik liela ir ticamības pakāpe apgalvojumam par saimniecisko labumu nonākšanu nākotnē, pamatojoties uz sākotnējās atzīšanas brīdī pieejamajiem pierādījumiem*); un
- tā izmaksu vērtību vai patieso vērtību var ticami novērtēt.

3.4.5. Iegādājoties ieguldījuma īpašumu, ieguldījuma īpašuma izmaksu vērtība ir ieguldījuma īpašuma patiesā vērtība iegūšanas datumā.

3.4.6. Ieguldījuma īpašumu, kad tas atbilst ieguldījuma īpašuma atzīšanas kritērijiem atspoguļo grāmatvedības uzskaitē. Parasti par ieguldījuma īpašuma iegādes datumu uzskata dienu, kas darījumu apliecināšanai dokumentos norādīta kā īpašumtiesību pārejas diena. Ja ieguldījuma īpašums tiek būvēts, to atzīst ar datumu, kad to pieņem lietošanā, pamatojoties uz aktu par īpašuma nodošanu lietošanā (ekspluatācijā). Līdz tam ar ieguldījuma īpašuma izveidošanu saistītās izmaksas uzskaita atsevišķā postenī ilgtermiņa ieguldījumu sastāvā.

3.5. Bioloģiskie aktīvi

3.5.1. Pēc sākotnējās atzīšanas budžeta iestāde katrā pārskata perioda beigās bioloģiskos aktīvus, kurus paredzēts izmantot lauksaimnieciskajā darbībā, novērtē sekojoši:

- mežaudzes – Meža valsts reģistrā norādītajā pilnajā vērtībā;
- pārējos bioloģiskos aktīvus – patiesajā vērtībā, atskaitot atsavināšanas izmaksas.

3.5.2. Starpību starp bioloģiskā aktīva, kuru paredzēts izmantot lauksaimnieciskajā darbībā, uzskaites vērtību un patieso vērtību (vai mežaudzes gadījumā – Meža valsts reģistra noteikto vērtību) pārskata perioda beigās atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumos vai izdevumos.

3.5.3. Gadījumā, ja pārskata perioda beigās bioloģiskā aktīva, kuru paredzēts izmantot lauksaimnieciskajā darbībā, uzskaites vērtība ir mazāka par patieso vērtību (vai mežaudzes gadījumā – Meža valsts reģistra norādīto pilno vērtību), budžeta iestāde atzīst bioloģiskā aktīva vērtības izmaiņas (palielinājumu) pamatdarbības ieņēmumos pārskata datumā, veicot sekojošu grāmatojumu:

D	1600	Bioloģiskie aktīvi lauksaimnieciskajai darbībai
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

D	1611	Mežaudzes lauksaimnieciskajai darbībai
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

3.5.4. Gadījumā, ja pārskata perioda beigās bioloģiskā aktīva, kuru paredzēts izmantot lauksaimnieciskajā darbībā, uzskaites vērtība ir lielāka par patieso vērtību (vai mežaudzes gadījumā – Meža valsts reģistra norādīto pilno vērtību), budžeta iestāde atzīst bioloģiskā aktīva vērtības izmaiņas (samazinājumu) pamatdarbības izdevumos pārskata datumā, veicot sekojošu grāmatojumu:

D	7000	Pamatdarbības izdevumi
K	1600	Bioloģiskie aktīvi lauksaimnieciskajai darbībai

D	7000	Pamatdarbības izdevumi
K	1611	Mežaudzes lauksaimnieciskajai darbībai

3.5.5. Mežaudžu vērtība tiek aktualizēta atbilstoši *Meža likumā* noteiktajā kārtībā. Starpību starp uzskaites vērtību un Meža valsts reģistrā norādīto pilno vērtību atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumos vai izdevumos.

3.5.6. Gadījumā, ja pārskata perioda beigās mežaudzes uzskaites vērtība ir mazāka par Meža valsts reģistrā norādīto vērtību, tiek atzīts mežaudzes vērtības palielinājums pamatdarbības ieņēmumi pārskata datumā:

D	1263	Mežaudzes
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

3.5.7. Gadījumā, ja pārskata perioda beigās mežaudzes uzskaites vērtība ir lielāka par Meža valsts reģistrā norādīto pilno vērtību, tiek atzīts mežaudzes uzskaites vērtības samazinājums un pamatdarbības izdevumi pārskata datumā:

D	7000	Pamatdarbības izdevumi
K	1263	Mežaudzes

3.5.8. Ja pārskata gada inventarizācijas rezultātā ir konstatēts bioloģiskais aktīvs, kas līdz šim nav bijis uzskaitē, tad pamatojoties uz Inventarizācijas komisijas apstiprinātu aktu, atzīst sākotnēji uzskaitē bioloģisko aktīvu, komisijas noteiktajā vērtībā palielinot attiecīgo bioloģisko aktīvu un atbilstošo ieņēmumu kontu. Grāmatojums:

D	1260	Bioloģiskie un pazemes aktīvi
K	8580	Ieņēmumi no ilgtermiņa aktīvu sākotnējās atzīšanas.

3.5.9. Ja konstatēts bioloģiskā aktīva iztrūkums vai iznīcināšana prettiesiskas darbības rezultātā, attiecīgo bioloģisko aktīvu noraksta no uzskaites. Grāmato:

D	8610	Izdevumi no nefinanšu aktīvu izslēgšanas

3.6. Līdzdalība kapitālsabiedrībās

3.6.1. Pašvaldības līdzdalība kapitālsabiedrībās ir mazāka par 20%, līdz ar to klasificējama kā “**Pārējie ilgtermiņa finanšu ieguldījumi**”. Finanšu ieguldījuma uzskaites vērtība ir uzskatāma par sākotnējo vērtību.

3.7. Krājumi

Īstermiņa aktīvi, kas paredzēti darbības nodrošināšanai, atsavināšanai un materiālu vai izejvielu veidā iesaistīti vai tiks izlietoti saimnieciskās darbības procesā, kā arī:

- inventārs, ievērojot normatīvajos aktos budžeta izdevumu klasifikāciju jomā noteikto vienas aktīva vienības sākotnējo atzīšanas vērtību;
- atsavināšanai paredzēti ilgtermiņa ieguldījumi.

3.7.1. **Krājumu vienība** – mazākā atsevišķi nodalāmā vienība no krājumu kopējā apjoma.

3.7.2. **Neto pārdošanas vērtība** ir aplēstā pārdošanas cena saimnieciskās darbības ietvaros, no kuras atskaitīta aplēstās krājumu pabeigšanas izmaksas un aplēstās nepieciešamās pārdošanas, apmaiņas vai izplatīšanas izmaksas.

3.7.3. **Pašreizējās aizstāšanas izmaksas**, kas rastos, lai pārskata datumā iegādātos tādu pašu aktīvu.

3.7.4. Krājumos uzskaita īstermiņa aktīvus, kas paredzēti tās darbības nodrošināšanai, atsavināšanai un materiālu un izejvielu veidā atrodas vai tiks izlietoti saimnieciskās darbības procesā viena gada laikā no iegādes brīža vai atsevišķos gadījumos parastā darbības cikla laikā, ja tas ir garāks nekā viens gads.

3.7.5. Krājumi var būt materiāli un izejvielas, kas paredzēti iestādes darbības nodrošināšanai, un iestādes iegādātas vai saražotas preces, ko paredzēts izplatīt bez atlīdzības vai par simbolisku atlīdzību, *piemēram, izglītojošas grāmatas, kas paredzētas dāvināšanai skolām.*

Pakalpojuma sniedzēja krājumi ir izejmateriāli, palīgmateriāli un preces, kas izmantojamas pakalpojuma sniegšanai.

3.7.6. Krājumi var būt:

- materiāli, kas paredzēti iestādes funkciju nodrošināšanai vai administratīvajām vajadzībām, *piemēram, medikamenti, veļa, kancelejas, biroja preces, saimniecības materiāli;*
- materiāli pamatlīdzekļu un citu ilgtermiņa ieguldījumu uzturēšanai un apkopei;
- energoresursi, *piemēram, kurināmais un degviela;*
- nepabeigtie pasūtījumi, tai skaitā mācību materiāli;
- pārdošanai turēta zeme vai cits nekustamais īpašums;
- atsavināšanai paredzēti ilgtermiņa ieguldījumi;
- iestādes **darbības nodrošināšanai nepieciešamais inventārs** un to priekšmeti, kuru kalpošanas laiks ir mazāks par vienu gadu, neatkarīgi no to vērtības, kā arī kuru vērtība nepārsniedz Ministru Kabineta noteikumos Nr. 1031 noteikto vērtību par vienu inventāra vienību, ieskaitot ar pirkuma piegādi saistītos izdevumus, neatkarīgi no to kalpošanas ilguma, iegādes un norakstīšanas izdevumiem.

3.7.7. Krājumus novērtē izmaksu vai ražošanas pašizmaksas vērtībā, izņemot:

- ja saņem krājumus kā dāvinājumu – krājumus novērtē patiesajā vērtībā, atskaitot atsavināšanas izmaksas, dāvinājuma saņemšanas dienā;
- ja atzīst līdz šim neuzskaitītus krājumus, pamatojoties uz inventarizācijā konstatētu pārpalikumu – krājumus novērtē patiesajā vērtībā, atskaitot atsavināšanas izmaksas, inventarizācijas datumā;
- maiņas ceļā saņemtus krājumus - krājumus novērtē patiesajā vērtībā, atskaitot atsavināšanas izmaksas, iegūšanas datumā;
- ja saņem krājumus vispārējās valdības sektora struktūru ietvaros – krājumus novērtē uzskaites vērtībā, kāda tā bijusi tās budžeta iestādes uzskaitē, kura nodod krājumus;
- bioloģisko aktīvu produktus, kurus tā ieguvusi no saviem bioloģiskajiem aktīviem, to patiesajā vērtībā, atskaitot atsavināšanas izmaksas, krājumu iegūšanas dienā.

3.7.8. Saņemot krājumus, pamatojoties uz preču pavadzīmi – rēķinu (vai citu krājumu iegādi pamatojošu dokumentu), palielina attiecīgo krājumu kontu un saistību kontu par dokumentā norādīto summu, veicot sekojošu grāmatojumu:

D 2100 Krājumi

D Pievienotās vērtības nodoklis

K 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem.

3.7.9. Gadījumā, ja saņem krājumus un veikta to apmaksā, taču pēc saņemšanas konstatēts, ka piegādātie krājumi neatbilst iepirkuma līguma kvalitātes prasībām, kas dod tai tiesības krājumus atgriezt un samaksu saņemt atpakaļ.

Atgriežot krājumus un par tiem izrakstot rēķinu-pavadzīmi, tā veic sekojošu grāmatojumu:

D 7000 Pamatdarbības izdevumi

K 2100 Krājumi

D 2300 Īstermiņa prasības*

vai

D 2100 Krājumi

K 7000 Pamatdarbības izdevumi

* ja tiek atzītas prasības

3.7.10. Saņemot avansu, krājuma iegādes attaisnojuma dokumentu reģistrē uzskaites sistēmā, grāmatojumu par iegādi neveic. Samaksājot rēķinu, grāmato:

D 2181 Avansa maksājumi par krājumiem

D 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

K 2600 Naudas līdzekļi

Ja saņemtais avansa maksājuma attaisnojuma dokuments uz pārskata gada beigām nav apmaksāts, to uzskaita zembilances kodā 9540 "saņemtie, bet neapmaksātie avansa maksājuma dokumenti"

3.7.11. Saņemot preču pavadzīmi – rēķinu par krājumiem, par kuriem iepriekš veikts avansa maksājums, grāmato:

D 2100 Krājumi

D 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

K 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem.

Vienlaicīgi:

D 5310 Īstermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem.

K 2181 Avansa maksājumi par krājumiem

K 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

3.7.12. Ja krājumus saņem bez atlīdzības no citas budžeta iestādes, krājumu iegūšanas datumā atzīst to sākotnējo vērtību tādā apmērā, kādā tie uzskaitīti tajā budžeta iestādē, kas nodeva aktīvu. Vienlaikus atzīst ieņēmumus no bez atlīdzības saņemtām vērtībām saskaņā ar Valsts kases Rokasgrāmatas sadaļā "Ieņēmumi no darījumiem bez atlīdzības (nodokļi un pārvedumi)" noteiktajiem principiem. Šajā situācijā tiek veikts sekojošs grāmatojums:

D 2100 Krājumi
K 8410 Ieņēmumi no saņemtām un nodotām vērtībām bez atlīdzības

3.7.13. Ja saņem bez atlīdzības krājumus no citas budžeta iestādes, kas krājumu vērtību iepriekš atzinusi izdevumos, tad nodrošina krājumu uzskaiti daudzuma vienībās līdz faktiskai to norakstīšanai.

3.7.14. Ja saņemti krājumi kā dāvinājums, *piemēram, mācību grāmatu ziedojums no starptautiskas organizācijas*, krājumu izmaksas ir šo krājumu patiesā vērtība ziedojuma iegūšanas dienā. Patieso vērtību nosaka, pamatojoties uz ar dāvinājuma un ziedojuma saņemšanu saistītiem dokumentiem vai veicot saņemto krājumu novērtējumu. Aktīva novērtējumu veic iestādes atbildīgais speciālists un sagatavo ziedojuma/dāvinājuma novērtēšanas aktu. Grāmatojums:

D 2100 Krājumi
K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi

3.7.15. Krājumu pašizmaksa

Iekļauj visas iegādes, pārveidošanas un citas izmaksas, kas radušās, nogādājot krājumus to pašreizējā atrašanās vietā un stāvoklī. Šajās izmaksās ietilpst:

- *iegādes* - pirkšanas cena, ievadmuities nodokļi un citi neatskaitāmie nodokļi, transporta, pārkraušanas un citas izmaksas, kas tieši attiecināmas uz gatavo ražojumu, materiālu un piederumu iegādi. Nosakot iegādes izmaksas, atskaita saņemtās tirdzniecības atlaides, apjoma atlaides un citus no piegādātāja saņemtos labumus;
- *pārveidošanas* - kas galvenokārt rodas ražošanas procesa ietvaros, pārveidojot krājumus par gatavo ražojumu krājumiem. Tās ir ar krājumu vienībām tieši saistītas izmaksas, piemēram, tiešās darbaspēka izmaksas. Pārveidošanas izmaksas ietver arī konsekventi piemērotu ražošanas nemainīgo un mainīgo pieskaitāmo izmaksu attiecinājumu uz saražotajām krājumu vienībām, kas rodas, pārveidojot materiālus gatavos ražojumos;
- *citas izmaksas* - ja tās rodas, nogādājot krājumus to pašreizējā atrašanās vietā un stāvoklī.

3.7.16. Krājumu izmaksās neiekļauj – virsnormas iztērēto materiālu, uzglabāšanas izmaksas, administratīvās izmaksas, kuras nav saistītas ar krājumu nogādāšanu to pašreizējā atrašanās vietā, pārdošanas izmaksas.

3.7.17. Krājumu uzskaitē pēc sākotnējās atzīšanas, kā arī grāmatojumi - skatīt Valsts kases Rokasgrāmatā 193 -195.lpp.

3.7.18. Ilgstoši lietojamā inventāra vērtība.

3.7.19. Katra pārskata gada beigās novērtē, vai nepastāv pazīmes, kas norāda uz ilgstoši lietojamā *inventāra vērtības samazinājumu*.

Izvērtē šādas pazīmes:

- vai par 90% nav samazinājies vai nepastāv pieprasījums pēc pakalpojuma, lietojot attiecīgo aktīvu;
- pieņemts pašvaldības lēmums, kas rada negatīvas izmaiņas;
- aktīvs ir novecojis vai fiziski bojāts;
- pieņemts lēmums apturēt aktīva izveidošanu pirms tā pabeigšanas vai nodošanas lietošanā;
- citas pazīmes.

3.7.20. Ja pastāv viena no vērtības samazinājuma pazīmēm, nosakāma krājumu patiesā vai atgūstamā vērtība.

• ja krājumu patiesā vai atgūstamā vērtība ir zemāka par uzskaites vērtību, atzīst vērtības samazinājumu, grāmato:

D 8652 Izdevumi no vērtības samazinājuma nefinanšu aktīviem

3.7.21. Katra pārskata gada beigās novērtē, vai nepastāv pazīmes, kas norāda, ka iepriekšējos pārskata periodos atzītais ilgstoši lietojamā inventāra vērtības samazinājums vairs nepastāv, vai ir mazinājies.

Izvērtē šādas pazīmes:

- vismaz par 90 procentiem palielinājies vai atjaunojies pieprasījums pēc pakalpojuma, kuru sniedz budžeta iestāde, lietojot attiecīgo ilgstoši lietojamo inventāru;
- pieņemts pašvaldības lēmums, kas rada pozitīvas izmaiņas budžeta iestādes darbībā;
- pārskata perioda laikā veikti ilgstoši lietojamā inventāra uzlabojumi vai atjaunošana, lai uzlabotu tā darbību;
- iestādes darbībā notikušas vai tuvākajā laikā gaidāmas ilgtermiņa izmaiņas, kas pozitīvi ietekmē ilgstoši lietojamā inventāra paredzēto lietojumu;
- pieņemts lēmums atsākt ilgstoši lietojamā inventāra izveidi, kas iepriekš apturēta vai pārtraukta pirms tā pabeigšanas vai nodošanas lietošanā (ekspluatācijā).

Ja pastāv kāda no pazīmēm, pēc pazīmju izvērtēšanas veicama attiecīgā ilgstoši lietojamā inventāra atgūstamās vērtības aplēse. (*tālāk apraksts Valsts kases Rokasgrāmatā, lpp. 196, punkti 5.36 līdz 5.41, aprēķinu dokumentējot*).

3.7.22. Krājumu norakstīšana un izdevumu atzīšana.

Krājumu (*arī inventāru*) vērtību atzīst izdevumos vērtībā pārskata periodā, kurā tos:

- nodod lietošanā;
- pārdod, apmaina, nodod finanšu nomā, vai izplata bez maksas vai par minimālu samaksu un kurā atzīst atbilstošos ieņēmumus. Ja atbilstošo ieņēmumu nav, izdevumus atzīst periodā, kad nodotas preces vai sniegts pakalpojums, kuram izmanto krājumu;
- faktiski izlieto;
- likvidē, konstatē krājumu iztrūkumu vai prettiesisku atsavināšanu.

Tipiskākie grāmatojumi Valsts Kases Rokasgrāmatā, 197. lpp 2.tabula.

3.7.23. Inventāra uzskaiti nodrošina daudzuma vienībās, vai vērtībā virs EUR 50 pēc to atzīšanas izdevumos līdz izslēgšanai no uzskaites.

3.8. Prasības, nākamo periodu izdevumi, avansi

Prasības - aktīvi, kas budžeta iestādei ir radušies pakalpojumu sniegšanas, kā arī krājumu, pamatlīdzekļu un citu aktīvu pārdošanas rezultātā, un citos gadījumos, kas noteikti normatīvajos aktos.

Avansi par pakalpojumiem un projektiem - samaksātās priekšapmaksas par pakalpojumiem un projektiem.

Nākamo periodu izdevumi - maksājumi par pakalpojumiem, kas izdarīti pirms pārskata datuma, bet attiecas uz nākamajiem pārskata periodiem, un pakalpojumu saņemšanai ir regulārs (periodisks) raksturs.

3.8.1. Prasības sākotnēji tiek atzītas patiesajā vērtībā.

Īstermiņa prasībās uzskaita prasību summas, kuras atmaksās parastā darba cikla ietvarā, vai kuru atmaksas termiņš pārskata perioda beigās nepārsniegs gadu no bilances datuma.

Ilgtermiņa prasībās uzskaita prasības, kuru paredzētā atmaksa pārsniedz gadu no bilances datuma.

3.8.2. Prasības atzīst dienā, kad tiek noformēts pircējam dokuments, kas apstiprina sniegtā pakalpojuma izpildi. Izņēmums, ja līgumā ir noteikti citi nosacījumi. *Piemēram*, saskaņā ar pieņemšanas-nodošanas aktu.

3.8.3. Atzīstot prasības un ieņēmumus, grāmato:

D 2300 *Īstermiņa prasības*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

Vai

K 8510 *Ieņēmumi no atsavināšanai paredzēto nefinanšu aktīvu pārdošanas*

3.8.4. Grāmatvedības uzskaitē ievēro šādus *patmatprincipus*:

- uzkrāšanas principu, kurš nosaka – ieņēmumus atzīst tad, kad tie radušies neatkarīgi no rēķina vai naudas saņemšanas;
- piesardzības principu – ieņēmumus atzīst tad, kad to saņemšana ir droši ticama.

3.8.5. Prasību sastāvā *kā uzkrātos ieņēmumus* uzskaita ieņēmumus, kas attiecas uz pārskata periodu vai iepriekšējiem periodiem, bet par kuriem pārskata perioda beigās nav sagatavots maksāšanai paredzētais attaisnojuma dokuments. Tādējādi aprēķina ieņēmumus, kas attiecināmi uz pārskata periodu un grāmato:

D 2360 *Uzkrātie ieņēmumi*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

Kad nākamajā periodā izsniedz norēķinu attaisnojuma dokuments, uzkrātie ieņēmumi tiek samazināti un atzīta tiek prasība.

3.8.6. Nākamo periodu izdevumos uzskaita tādus veiktos maksājumus par pakalpojumiem, kurus saņem pa daļām vai vairāku mēnešu garumā.

3.8.7. Nākamo periodu izdevumos uzskaita arī:

- maksājumus par darba samaksu un sociālajiem norēķiniem;
- avansā pārskaitītos transferta maksājumus.

3.8.8. Nākamo periodu izdevumus *noraksta* ne retāk kā reizi pārskata periodā, kad ir saņemts pakalpojums, uz kuru attiecas iepriekš atzītie nākamo periodu izdevumi. Ja pakalpojums saņemts pa daļām vai pakāpeniski, izdevumus atzīst saņemtās pakalpojumu daļas vērtībā, pamatojoties uz līgumu un/vai pakalpojuma saņemšanu apliecinošiem dokumentiem. Ja pakalpojums tiek saņemts vairāku mēnešu garumā (*preses abonēšana, apdrošināšana u.c.*), izdevumu summu atzīst, kas proporcionāli attiecas uz konkrēto mēnesi.

Piemēri un grāmatojumi Valsts Kases Rokasgrāmatas 212 līdz 214.lpp.

3.8.9. Katrā pārskata gadā novērtē, vai pastāv objektīvi pierādījumi prasību un samaksāto avansu *nesaņemšanai*, izvērtējot katru parādniķu un katru darījumu, un, ja nepieciešams, atzīst prasību un samaksāto avansu vērtības samazinājumu.

Ja šādi pierādījumi pastāv (*piemēram, gadījumos, ja ilgstoši netiek saņemtas materiālās vērtības vai pakalpojumi attiecībā uz iepriekš veiktajiem avansa maksājumiem*), izdevumus vērtības samazinājumam novērtē nedrošās (apšaubāmās) **summas apmērā** (*piemēram, veiktā avansa maksājuma apmērā*).

3.8.10. Pārskata perioda beigās izvērtē sekojošus kritērijus, lai noteiktu, vai atzīstams prasības vērtības samazinājums:

- pastāv strīds par prasību atmaksu vai līguma izpildi, par kuru veikts avansa maksājums;
- pret darījuma partneri ir ierosināta lieta par maksātnespēju;
- ir citi pamatoti iemesli, kas liek apšaubīt prasības atgūšanu, izņemot apmaksas vai nosacījumu izpildes termiņa kavējumu, *piemēram, publiskā informācija par darījuma partnera finansiālajām grūtībām*.

3.8.11. Gadījumā, ja konstatē iepriekšminētās pazīmes, atzīst prasību vērtības samazinājumu apšaubāmās summas apmērā.

3.8.12. Prasības un veiktos avansa maksājumus, kuri neatbilst 3.8.10. apakšpunktā minētajiem kritērijiem un kuru apmaksas vai nosacījumu **izpildes termiņš ir nokavēts 90 dienas un vairāk**,

sadala grupās pēc to apmaksas vai nosacījumu izpildes termiņa kavējuma un atbilstoši tām nosaka vērtības samazinājuma apmēru.

Apmaksas kavējums (dienās)	Vērtības samazinājums (% no prasības summas)	Prasības vai avansa maksājuma novērtējums
0 - 90	0%	Drošs, Vērtības samazinājumu neatzīst
91 -180	25%	Nedrošs (šaubīgs)
181 - 270	50%	Nedrošs (šaubīgs)
271 - 365	75%	Nedrošs (šaubīgs)
Ilgāk par 365	80%	Nedrošs (šaubīgs)

3.8.13. Pēc prasību novērtēšanas, pamatojoties uz veiktajiem aprēķiniem, atzīst vērtības samazinājumu nedrošām prasībām, iekļaujot to pārskata perioda pārējos izdevumos.
Grāmatojumi Valsts kases Rokasgrāmatā 217.lpp.

3.8.14. Katra pārskata perioda beigās izvērtē iepriekš atzīto prasību vērtības samazinājumu. Samazina iepriekšējā pārskata periodā izveidoto vērtības samazinājumu un atzīst pārējos ieņēmumus šādos gadījumos:

- pārskata perioda beigās secināts, ka sākotnēji atzītais prasību vērtības samazinājums nav nepieciešams;
- saņemta prasības atmaksa vai veikta līguma nosacījumu izpilde;
- norakstīta prasība vai samaksātais avanss.

Grāmatojumi Valsts kases Rokasgrāmatā 217.-218.lpp.

3.8.15. No uzskaites *izslēdz* prasības, kuru piedziņa saskaņā ar tiesību normām ir neiespējama, jo darījuma partneris ir likvidēts vai miris vai ir pagājis parāda piedziņas iespējamības termiņš, un atzīst pārējos izdevumos, kā arī samazina iepriekš atzīto vērtības samazinājumu nedrošām (šaubīgām) prasībām un atzīst ieņēmumus no vērtības samazinājuma norakstīšanas.

Grāmatojumi Valsts kases Rokasgrāmatā 218.lpp.

3.9. Naudas līdzekļi

Skaidra vai bezskaidra nauda kopā.

Asignējumi – pilnvara uzņemties īstermiņa saistības vai veikt no budžeta līdzekļiem maksājumus noteiktam mērķim, saskaņā ar apropriāciju.

Apropriācija – pašvaldības domes lēmums veikt maksājumus pašvaldības mērķiem no pašvaldības budžeta ieņēmumiem.

3.9.3 Kontu grupā uzskaita:

- naudu kasē;
- naudu pašvaldības kontos Valsts kasē, kredītiestādēs;
- naudu ceļā;
- naudas līdzekļi, kas nav pašvaldības īpašums, bet uz noteiktu laiku atrodas pašvaldības kasē vai norēķinu kontos (*piemēram, konkursu/drošības nauda*);
- asignējumi.

3.9.4. Naudas līdzekļu kontos uzskaita naudu sadalījumā pa budžetu veidiem. Atsevišķi uzskaita saņemtos naudas līdzekļus, kas nav tās īpašums, ja tie uz noteiktu laiku atrodas budžeta iestādes kasē vai norēķinu kontos.

3.9.5. kontu grupā “Nauda ceļā” uzskaita naudu ceļā sadalījumā pa budžetu veidiem, atsevišķi uzskaitot naudas līdzekļus, kas nav budžeta iestādes īpašums. Ja pašvaldība veic maksājumu pirms pārskata perioda beigām un līgumā ir paredzēts, ka saistības uzskatāmas par dzēstām tikai tad, kad adresāts saņēmis naudu savā norēķinu kontā, šajā gadījumā summu atzīst kā naudu ceļā.

Naudu ceļā uzskaita arī noteiktos gadījumos, ja par pakalpojumu, precēm vai citu darījumu norēķinās ar maksājumu karti maksājumu karšu pieņemšanas terminālī vai citā alternatīvā sistēmā.

3.9.6. Naudas līdzekļu saņemšanu atzīst (*naudas līdzekļu kontu palielinājumu*) dienā, kad naudas līdzekļi ir ieskaitīti norēķinu kontā (*saskaņā ar norēķinu konta izrakstu*) vai iemaksāti kasē (*saskaņā ar naudas iemaksas dokumentu*).

3.9.7. Saņemot naudas līdzekļus norēķinu kontā, atbilstoši darījumu apliecinājošiem dokumentiem (*piemēram, norēķinu konta izrakstam u.c.*) atzīst naudas līdzekļu palielinājumu naudas līdzekļu kontos saņemtās summas apjomā un samazina attiecīgo aktīvu, palielina pasīvu kontu vai atzīst ieņēmumus.

Grāmatojumi Valsts kases Rokasgrāmatā 229.- 231.lpp.

3.10. Saistību uzskaitē

Saistības – pašreizējs pienākums, kurš radies pagātnes notikumu rezultātā un kura izpildei (apmaksai) ir nepieciešams resursu izlietojums.

Valsts kases Rokasgrāmata, 256. līdz 292.lpp.

3.10.1. Saskaņā ar grāmatvedības uzskaites pamatprincipiem saistības iedala ilgtermiņa saistībās (*saistībās, kuru atmaksas termiņš ir ilgāks kā 12 mēneši no pārskata perioda datuma*) un īstermiņa saistībās (*saistībās, kuru atmaksas termiņš ir īsāks kā 12 mēneši no pārskata perioda datuma*).

3.10.2. Saņemot attaisnojuma dokumentu (*rēķinu, pavadzīmi*) par pakalpojumu izpildi vai preču piegādi, atzīst aktīvu kontu palielinājumu vai izdevumus un atzīst īstermiņa vai ilgtermiņa saistības.

Grāmato:

D	1000	<i>Ilgtermiņa ieguldījumi</i>
Vai		
D	2100	<i>Krājumi</i>
Vai		
D	700	<i>Pamatdarbības izdevumi</i>
D	5723	<i>Pievienotās vērtības nodoklis</i>
K	5311	<i>Saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem</i>

3.10.3. Veicot saņemtā attaisnojuma dokumenta apmaksu, atzīst atbilstošo saistību un naudas līdzekļu kontu samazinājumu, grāmato:

D	5311	<i>Saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem</i>
K	2620	<i>Naudas līdzekļi</i>

3.10.4. Katra pārskata perioda beigās nodala īstermiņa saistību daļu un ilgtermiņa saistību daļu. Pārskata perioda datumā pārgrāmato ilgtermiņa saistību daļu uz īstermiņa saistībām, grāmato:

D	5131	<i>Ilgtermiņa saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem</i>
K	5311	<i>Saistības pret piegādātājiem un darbuzņēmējiem</i>

3.10.5. Saistību sastāvā kā uzkrātās saistības uzskaita tādus izdevumus, kas saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem vai citiem attaisnojuma dokumentiem attiecas uz pārskata periodu, bet attiecībā uz kuriem nav pienācis norēķinu attaisnojuma dokumenta iesniegšanas termiņš, un par kuriem ir skaidri zināmas saistību summas, atzītas uzkrātās saistības, veicot sekojošus grāmatojumus:

D	7000	<i>Pamatdarbības izdevumi</i>
K	5424	<i>Uzkrātās saistības norēķiniem ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem</i>

3.10.6. Nākamajā pārskata periodā, saņemot norēķinu attaisnojuma dokumentu, dzēš uzkrātās saistības un atzīst saistības pret darījuma partneri.

3.10.7. Izsludinot publisko iepirkumu procedūras, publiskās izsoles vai citos gadījumos, atbilstoši attiecīgo procedūru noteikumiem, saņem no dalībniekiem drošības naudu kā garantiju, ka dalībnieks izpildīs noteiktās prasības. Saņemot drošības naudu vai citus tamlīdzīgus naudas līdzekļus

maksājumus, darījuma dienā, pamatojoties uz attaisnojuma dokumentu, atzīst saistības par saņemto drošības naudu un naudas līdzekļu palielinājumu, veicot sekojošu grāmatojumu:

D 2624 Citu budžetu līdzekļi

K 5813 Saistības par saņemto drošības naudu un citiem naudas līdzekļiem

3.10.8. Atsevišķos gadījumos saņemtos drošības vai garantijas naudas līdzekļus var atmaksāt darījuma partnerim līdz noteikta termiņa beigām. Veicot saņemtās drošības vai garantijas naudas atmaksu, darījuma dienā atzīst saistību par saņemto drošības naudu un naudas līdzekļu samazinājumu, veicot sekojošu grāmatojumu:

D 5813 Saistības par saņemto drošības naudu un citiem naudas līdzekļiem

K 2624 Citu budžetu līdzekļi

3.10.9. *Nākamo periodu ieņēmumi un saņemtie avansi.*

Saistību sastāvā kā ilgtermiņa vai īstermiņa nākamo periodu ieņēmumus uzskaita:

- maksājumus, kas saņemti līdz pārskata perioda beigām, par konkrētiem pakalpojumiem, kurus budžeta iestāde sniegs nākamajos (*pārskata periodam sekojošos*) periodos;
- saņemtos resursus, attiecībā uz kuriem ir iekļauti nosacījumi par to, kā saņēmējam jālieto saņemtie resursi, un kas izpildāmi juridisku un administratīvu procesu ietvaros.

3.10.10. Saņemot maksājumus par pakalpojumiem, kurus sniegs nākamajos periodos vai aktīviem (*precēm*), kuru piegāde notiks nākamajos periodos atzīst nākamo periodu ieņēmumu un naudas līdzekļu palielinājumu vai atzīst šos maksājumus kā saņemto avansu, veicot sekojošu grāmatojumu:

D 2620 Norēķinu konti

K 5150 Ilgtermiņa nākamo periodu ieņēmumi un saņemtie avansa maksājumi

Vai

K 5910 Nākamo periodu ieņēmumi un saņemtie avansa maksājumi

3.10.11. Pārskata perioda beigās aprēķina nākamo periodu ieņēmumu daļu un saņemto avansu daļu, kuras preču piegādes, pakalpojumu sniegšanas vai ieņēmumos atzīšanas termiņš nepārsniedz 12 mēnešus no bilances datuma, un pārgrāmato uz īstermiņa saistībām.

3.10.12. Aktīva piegādes vai pakalpojumu sniegšanas dienā atzīst prasības pret debitoru un ieņēmumus, kā arī vienlaicīgi samazina saņemtos avansus vai nākamo periodu ieņēmumus.

3.10.13. *Saistības pret darbiniekiem par darba samaksu.*

Darbinieka labumi – visa veida atlīdzība, ko iestāde nodrošina apmaiņā pret darbinieku veikto darbu (*piemēram darba alga, atvaļinājuma nauda, prēmija, pēcnodarbinātības pabalsts u.c.*).

Īstermiņa labumi, kuru izmaksa paredzēta 12 mēnešu laikā pēc tā perioda beigām, kurā darbinieks veicis darbu. *Īstermiņa saistības* par darba samaksu, kuru maksājumu termiņš iestājas 12 mēnešu laikā pēc tā perioda beigām, kurā darbinieki veic attiecīgu darbu.

Pēcnodarbinātības labumi –darbinieku labumi (*kas nav darba attiecību izbeigšanas labumi*), kuri maksājami pēc nodarbinātības beigām. Pēcnodarbinātības labumu plāni paredz, ka pašvaldība:

- nodrošina noteiktos pēcnodarbinātības labumus pašvaldības pašreizējiem un bijušajiem darbiniekiem (*šeit bijušajiem domes priekšsēdētājiem*);
- uzņemas risku, ka labumi nākotnē izmaksās vairāk, nekā paredzēts (aktuārais risks) – un risku, ka nepietiks ieguldīto aktīvu, lai nodrošinātu paredzētos labumus (ieguldījuma risks).

3.10.14. Uzkrājumus par pēcnodarbinātības labumiem pārskata perioda beigās nosaka šādā kārtībā:

- aprēķina sava pienākuma pašreizējo vērtību pārskata datumā, *diskontējot* aplēsto labumu summu ar Valsts Kases tīmekļa vietnē publicēto diskonta likmi, kas uzrāda naudas vērtību laikā, ņemot vērā labumu izmaksas termiņu.
- pieskaita aktuāro guvumu un zaudējumu kopsummu, kura nav atzīta ieņēmumos vai izdevumos līdz pārskata perioda beigām.

Lai noteiktu pienākuma pašreizējo vērtību, *izmanto aktuāra pieņēmumus* - aktuāra pieņēmumi ir precīzākās aplēses par mainīgajiem lielumiem, kas noteiks pēcnodarbinātības labumu galīgās izmaksas.

Aktuāra pieņēmumiem jābūt objektīviem un savstarpēji savienojamiem un jābalstās uz tirgus prognozēm pārskata datumā par to periodu, kurā būs jānodrošina pēcnodarbinātības labumu izmaksa.

Aktuāra pieņēmumus veido:

- demogrāfiski pieņēmumi par to pašreizējo un bijušo darbinieku raksturojumu nākotnē, kuriem pienākas labumi. *Piemēram, darbinieku mirstība nodarbinātības laikā un pēc tās, rādītāji par darbinieku mainību, invaliditāti un pirmstermiņa pensionēšanos, plāna dalībnieku proporcija, kuriem ir apgādājami un kuriem pienāksies labumi u.c.;*
- finansiāli pieņēmumi. *Piemēram, diskonta likme, algas un pēcnodarbinātības labuma apmērs nākotnē, veselības aprūpes izmaksas nākotnē gadījumā, ja pēcnodarbinātības labumi attiecas uz veselības aprūpes pakalpojumiem.*

Uzkrājumu par pēcnodarbinātības labumiem izmaiņas atzīst pārskata perioda pārējos ieņēmumos vai izdevumos.

Ja pastāv nenoteiktība attiecībā uz saistību pret darbiniekiem sakarā ar darba attiecību izbeigšanu apjomu, kuru pašvaldībai būs pienākums nodrošināt, izvērtē, vai atzīstamas saistības/uzkrātās saistības vai uzkrājumi, vai zembilancē uzrādāma informācija par iespējamām saistībām. Izvērtējumu veic saskaņā ar lēmumu:

- vai pastāv pašreizējs pienākums, kuru izraisījis pagātnes notikums, vai iespējams notikums nākotnē?;
- ir droši ticams, ka būs nepieciešams resursu izlietojums, bet pastāv nenoteiktība par saistību segšanas datumu vai iespēja ir maz ticama;
- vai aplēse ir ticama?;
- ja aplēse ir samērā precīza – atzīst saistības/uzkrātās saistības.

Praktiski piemēri un grāmatojumi (atbilstoši pašvaldības grāmatvedības uzskaites kontu plānam) Valsts kases Rokasgrāmatā.

Pēcnodarbinātības labumu pienākuma pašreizējo vērtību aprēķina, izmantojot šādus pieņēmumus:

- normatīvajos aktos noteiktais pensiju apmērs mēnesī/gadā;
- paredzamais mūža ilgums pēc vecuma un dzimuma (*informācija Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzē*);
- vidējās darba samaksas izmaiņas (*informācija Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzē*);
- Valsts kases tīmekļa vietnē publicētā diskonta likme.

Grāmatojums atzīstot saistības par pēcnodarbinātības labumiem:

D 8660 Izdevumi uzkrājumu veidošanai
K 4000 Uzkrājumi

Katra pārskata gada beigās pašvaldība izvērtē aktuālās aplēses un pārrēķina uzkrājuma pašreizējo vērtību pārskata perioda beigās.

3.11. Publiskās un privātās partnerības darījumi

Privātais partneris pretendents vai tā izveidota mērķsabiedrība (*līgumiskās partnerības gadījumā*) vai kopsabiedrība (*institucionālās partnerības gadījumā*), ar kuru publiskais partneris ir noslēdzis publiskās un privātās partnerības līgumu.

Līgums – finansiālās interesēs rakstveidā noslēgts līgums, saskaņā ar kuru privātais partneris sniedz un pārvalda pakalpojumus.

Partnerības aktīvs - kas tiek izmantots sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai saskaņā ar publiskās un privātās partnerības līgumu un ko:

- nodrošina privātais partneris un kuru tas būvē vai uzlabo vai iegādājas;
- nodrošina pašvaldība, sniedzot piekļuvi privātajam partnerim sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai, un kurš ir:
 - pašvaldībai jau piederošs aktīvs;
 - vai
 - ir pašvaldībai jau piederoša aktīva uzlabojums.

Partnerības aktīvam jāatbilst partnerības aktīva atzīšanas kritērijiem:

- pašvaldība kontrolē vai regulē, kādus pakalpojumus, kam un par kādu cenu privātajam partnerim, izmantojot šo aktīvu, ir jānodrošina līguma darbības laikā;
- līguma termiņa beigās partnerības aktīva īpašuma tiesības nodod pašvaldībai vai partnerības aktīva lietderīgās lietošanas laiks beidzas līguma termiņa beigās.

3.11.1. Privātās un publiskās partnerības līgumam ir šādas kopīgas iezīmes:

- pašvaldība ir pakalpojuma pasūtītājs;
- privātais atbild par partnerības aktīva un saistīto pakalpojumu vismaz daļēju pārvaldību, nevis darbojas kā pārstāvis pašvaldības vārdā;
- līgums paredz sākotnējo cenu, ko privātais partneris prasīs par pakalpojuma sniegšanu, kā arī regulē cenu pārskatīšanu līguma darbības termiņā;
- privātajam partnerim ir pienākums līguma termiņa beigās partnerības aktīvu nodot pašvaldībai norādītajā stāvoklī par simbolisku atlīdzību vai bez atlīdzības neatkarīgi no tā, kura puse to sākotnēji finansējusi, izņemot gadījumus, kad partnerības aktīva lietderīgās lietošanas laiks beidzas līguma termiņa beigās;
- līgumā ir izklāstīti izpildes noteikumi, cenu koriģēšanas mehānismi un strīdu izšķiršanas kārtība.

3.11.2. Partnerības aktīvi var būt tādi ilgtermiņa aktīvi kā *ceļi, tilti, ūdensapgādes iekārtas, energoapgādes un telekomunikāciju tīkli*, un citi ko izmanto sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai.

Ja pašvaldībai radīsies šādi darījumi, sadaļa 3.11. tiks papildināta.

3.12. Noma

Valsts kases Rokasgrāmata 328. līdz 351. lpp.

Finanšu noma – noma, kas būtībā nodod nomniekam visus aktīva īpašuma tiesībām raksturīgos riskus un atlīdzības. Īpašuma tiesības var tikt vai netikt nodotas.

Minimālie nomas maksājumi –maksājumi, kurus maksā nomnieks vai kurus no viņa var pieprasīt, izņemot papildu nomas maksu, pakalpojumu izmaksas un nodokļus.

Neatceļamā noma, kuru var atcelt tikai ja:

- īstenojas kāda situācija, kuras īstenošanās varbūtība bijusi neliela;
- ir iznomātāja atļauja;
- nomnieks uzsāk jaunu nomu ar to pašu iznomātāju par to pašu vai līdzvērtīgu aktīvu;
- nomnieks samaksā tādu papildu summu, ka jau nomas sākumā pastāv pamatota noteiktība, ka noma turpināsies.

Noma – līgums, ar kuru iznomātājs par vienu vai vairākiem nomas maksājumiem (atlīdzību) nodod nomniekam tiesības lietot aktīvu līgumā noteiktu laika periodu.

Operatīvā noma – noma, kas nav finanšu noma un kas būtībā nenodod nomniekam visus aktīva īpašuma tiesībām raksturīgos riskus un atlīdzības.

3.12.1. Nomas klasifikāciju par operatīvo vai finanšu nosaka darījumu būtība, nevis līguma juridiskā forma.

3.12.2. Finanšu nomas nosacījumi (*jāatbilst vismaz vienam nosacījumam*):

- nomātā aktīva īpašuma tiesības tiks nodotas nomniekam līdz nomas termiņa beigām;
- nomniekam ir iespēja nopirkt aktīvu par cenu, kas datumā, kad šo iespēju varēs izmantot, būtu pietiekami zemāka par aktīva patieso vērtību, lai nomas uzsākšanas datumā pastāvētu pamatota noteiktība, ka nomnieks šo iespēju izmantos;
- nomas termiņš ir vismaz 75 procenti no aktīva saimnieciskās izmantošanas laika, kurā no aktīva viens vai vairāki lietotāji var gūt saimnieciskos labumus vai to izmantot funkciju izpildei pat tad, ja īpašuma tiesības netiek nodotas;
- minimālo nomas maksājumu pašreizējā vērtība nomas uzsākšanas datumā ir vismaz 90 procenti no iznomātā aktīva patiesās vērtības;
- iznomātie aktīvi ir tik specifiski, ka tos, būtiski nepārveidojot, var lietot tikai nomnieks.

3.12.3. Ja nomas līgums ietver gan zemes, gan būvju nomu, nomu klasificē atsevišķi šādā kārtībā:

- būvju nomu klasificē saskaņā ar nomas kritērijiem;
- zemes nomai veic izvērtējumu:
 - aprēķina līgumā noteiktos minimālos nomas maksājumus;
 - minimālo nomas maksājumu summu sadala proporcionāli zemes un būvju patiesajai vērtībai nomas uzsākšanas datumā;
 - *diskontē* zemes un būvju minimālo nomas maksājumu proporcionāli attiecināto daļu, piemērojot nomas līgumā ietvertu procentu likmi;
 - salīdzina zemes proporcionāli sadalīto minimālo nomas maksājumu diskontēto vērtību (zemes vērtība) ar līguma kopējo minimālo nomas maksājumu diskontēto vērtību (līguma vērtība) un ja:
Zemes vērtība ir mazāka par 10 procentiem no līguma vērtības, zemes nomu klasificē tāpat kā būvju nomu, bet, ja lielāka par 10 procentiem no līguma vērtības, zemes nomu klasificē, izvērtējot finanšu nomas kritērijus.

3.12.4. Grāmatojumi:

Finanšu nomai no nomnieka puses:

D	1100	Nemateriālie ieguldījumi
Vai		
D	1200	Pamatlīdzekļi
D	5723	Pievienotās vērtības nodoklis
K	5135	Ilgtermiņa saistības par finanšu nomu
K	5315	Īstermiņa saistības par finanšu nomu

Finanšu nomas procentu maksājumi:

D	8220	Procentu izdevumi
K	5317	Saistības par procentu un citiem maksājumiem

Finanšu nomai no iznomātāja puses:

D	2315	Prasības par finanšu nomu
D	1421	Ilgtermiņa prasības par finanšu nomu
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi (atbilstoši kontu plānam)

Operatīvai nomai no nomnieka puses:

D	7000	Pamatdarbības izdevumi
D	5723	Pievienotās vērtības nodoklis
K	5316	Īstermiņa saistības par operatīvo nomu

Operatīvai nomai no iznomātāja puses:

D	2316	Prasības par operatīvo nomu
D	5723	Pievienotās vērtības nodoklis
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

Ja maksājums nav saņemts un maksāšanai paredzētais attaisnojuma dokuments nav *izsniegts!*

D	2360	Uzkrātie ieņēmumi
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

Izmaksas, tai skaitā nolietojuma vai amortizācijas izmaksas, kas rodas, gūstot nomas ieņēmumus, atzīt pamatdarbības izdevumos to rašanās laikā:

D	7000	Pamatdarbības izdevumi
K	1190	Nemateriālo ieguldījumu amortizācija un vērtības samazinājums
Vai		
K	1290	Pamatlīdzekļu uzkrātais nolietojums un vērtības samazinājums
Vai		
K	1590	Ieguldījuma īpašumu nolietojums un vērtības samazinājums

3.12.5. Iznomātāja sākotnējās tiešās izmaksas, kas radušās sakarā ar vienošanos par nomu (*piemēram, juridiskās izmaksas, kas saistītas ar līguma sagatavošanu*), atzīst aktīva postenī *nākamo periodu izdevumi* un atzīst izdevumos nomas termiņa laikā uz tādiem pašiem nosacījumiem kā atzīst nomas ienākumus. Grāmato:

D	2420	Avansa maksājumi par pakalpojumiem un citi nākamo periodu izdevumi
K	2620	Norēķinu konti

3.13. Finanšu instrumenti

Valsts kases Rokasgrāmata 352. līdz 404.lpp.

Aizņēmumi, finanšu saistības, ko, pamatojoties uz rakstveida līgumu, uzņēmie aizņēmējs, saņemot no aizdevēja naudu un uzņemoties pienākumu noteiktā laikā un kārtībā to atmaksāt aizdevējam.

Finanšu aktīvs ir:

- nauda;
- citas personas pašu kapitāla instruments – līgums, kas apliecina atlikušo līdzdalību citas personas aktīvos pēc visu saistību atskaitīšanas;
- līgumā noteiktas tiesības:
 - saņemt naudas līdzekļus vai citu finanšu aktīvu no citas personas, vai;
 - savstarpēji apmainīt finanšu aktīvus vai finanšu saistības ar citu personu apstākļos, kas pašvaldībai ir potenciāli labvēlīgi;
- finanšu instruments, ja tas atbilst finanšu instrumenta definīcijai.

Pašu kapitāla instruments līgums, kas apliecina atlikušo līdzdalību citas personas aktīvos pēc visu saistību atskaitīšanas.

3.13.1. Atzīstot finanšu saistības (*aizņēmumi*), darījumu dienā veic grāmatojumu:

D	2620	Naudas līdzekļi (<i>norēķinu konti</i>)
K	5119	Ilgtermiņa aizņēmumi
K	5219	Īstermiņa aizņēmumi un ilgtermiņa aizņēmumu īstermiņa daļa

3.13.2. Finanšu saistības pēc sākotnējās atzīšanas klasificē:

- patiesajā vērtībā novērtētas finanšu saistības – finanšu saistības, kuras pašvaldība tur tirdzniecībai un kuras atbilst patiesajā vērtībā novērtētu finanšu saistību definīcijai. Šajā kategorijā uzskaita finanšu saistības par atvasinātiem finanšu instrumentiem;
- pārējās finanšu saistības, *piemēram, aizņēmums bankā*, izņemot finanšu garantiju līgumus. Finanšu garantiju līgumus budžeta iestāde uzskaita kā uzkrājumus vai iespējamās saistības (attiecībā uz izsniegtajām garantijām) vai iespējamās aktīvus (attiecībā uz saņemtajām garantijām).

3.13.3. Izmaksas, kuras ir tieši attiecināmas uz finanšu instrumenta iegādi vai emisiju (*piemēram, aizņēmuma saņemšanas izmaksas, komisijas maksas tirdzniecības aģentiem, brokeriem*), atzīst finanšu izdevumos dienā, kad saņemts pakalpojums saskaņā ar attaisnojuma dokumentu vai saskaņā ar līguma nosacījumiem.

3.13.4. Pašvaldība izslēdz finanšu saistības (*vai finanšu saistību daļu*) no uzskaites, kad:

- līgumā noteiktais pienākums ir izpildīts;
- otra līgumslēdzēja puse ir atteikusies no prasības šā pienākuma izpildei;

- pienākums ir atcelts vai tā izpildes termiņš ir beidzies.

3.13.5. Izslēdzot finanšu saistības, veicami sekojoši grāmatojumi:

D	5219	Īstermiņa aizņēmumi un ilgtermiņa aizņēmumu īstermiņa daļa
K	2620	Naudas līdzekļi

3.13.6. Ja, mainot līguma nosacījumus, naudas plūsmas pašreizējā diskontētā vērtība, ieskaitot visas samaksātās maksas, atskaitot saņemtās maksas un *veicot diskontēšanu* ar sākotnējo līgumā noteikto procentu likmi vai sākotnēji noteikto efektīvo procentu likmi, par vismaz 10 procentiem atšķiras no sākotnējo finanšu saistību atlikušās naudas plūsmas pašreizējās vērtības, sākotnējās finanšu saistības izslēdz un atzīst jaunas finanšu saistības un pārskata perioda finanšu ieņēmumus vai izdevumus sekojoši:

- Atzīstot pārskata perioda finanšu ieņēmumus

D	5119	Ilgtermiņa aizņēmumi (uzskaites vērtība pie sākotnējiem līguma nosacījumiem)
K	5119	Ilgtermiņa aizņēmumi (uzskaites vērtība jauniem līguma nosacījumiem)
K	8190	Pārējie finanšu ieņēmumi

- Atzīstot pārskata perioda finanšu izdevumus:

D	5119	Ilgtermiņa aizņēmumi (uzskaites vērtība pie sākotnējiem līguma nosacījumiem)
K	5119	Ilgtermiņa aizņēmumi (uzskaites vērtība pie jauniem līguma nosacījumiem)
D	8290	Pārējie finanšu izdevumi

3.13.7. Ja no uzskaites izslēdz finanšu saistību daļu, aprēķina izslēdzamās daļas vērtību atbilstoši kopējo finanšu saistību un izslēdzamās daļas relatīvajam patiesajam vērtībām izslēgšanas dienā, tas ir, izslēgšanas dienā nosaka kopējo finanšu saistību patieso vērtību un izslēdz attiecīgo (procentuālo) daļu no noteiktās finanšu saistību patiesās vērtības izslēgšanas dienā.

3.14. Ieņēmumi darījumos ar atlīdzību

Darījums ar atlīdzību – saimniecisks darījums, kura ietvaros viena puse saņem aktīvu vai pakalpojumu, vai izpilda saistības, un darījuma otrai pusei pretī nodod atlīdzību, kuras patiesā vērtība atbilst saņemtā aktīva vai pakalpojuma patiesajai vērtībai:

- pakalpojumu sniegšana;
- preču pārdošana;
- gadījumi, kad budžeta iestādes aktīvus lieto trešās personas un budžeta iestāde gūst ieņēmumus procentu, autoratlīdzības un dividenžu vai tamlīdzīgu maksājumu veidā.

Ieņēmumi – saimnieciskie labumi, tai skaitā aktīvu vērtības palielinājums vai saistību vērtības samazinājums, ko saņem vai saņems pašvaldība savā vārdā vai pildot funkcijas un kas palielina pašu kapitālu.

Līgumsodi – saimnieciskie labumi, ko pašvaldība saņēmusi vai tai jāsaņem no citas personas un kas attiecas uz šīs personas izdarītajiem noteikumu pārkāpumiem, kas rodas no:

- pakalpojumu sniegšanas;
- preču pārdošanas;
- gadījumi, kad pašvaldības aktīvus lieto trešās personas un pašvaldība gūst ieņēmumus procentu, autoratlīdzības, dividenžu un tamlīdzīgu maksājumu veidā.

3.14.1. Lai atšķirtu darījumus ar atlīdzību no darījumiem bez atlīdzības, darījums jāizvērtē pēc tā būtības, nevis juridiskās formas.

3.14.2. Pašvaldība novērtē ieņēmumus saņemtās vai saņemamās atlīdzības patiesajā vērtībā un atzīst periodā, kad tie radušies.

3.14.3. Ieņēmumus atzīst, ja:

- ir ticams, ka pašvaldība saņems ar darījumu saistītos saimnieciskos labumus;
- ieņēmumu summu var ticami novērtēt.

3.14.4. Ieņēmumus analītiski uzskaita atbilstoši normatīvajos aktos budžeta klasifikāciju jomā noteiktajai budžeta ieņēmumu klasifikācijai.

3.14.5. Ja naudas vai naudas ekvivalentu saņemšana tiek atlikta ilgāk par 12 mēnešiem, atlīdzības patiesā vērtība var būt mazāka par saņemtās vai saņemamās naudas nominālvērtību. *Piemēram, piešķirot atlikto maksājumu.* Ja ir šāds gadījums, tad ieņēmumus atzīst prasības pašreizējā vērtībā, ko aprēķina, diskontējot nākotnes maksājumus ar Valsts kases tīmekļa vietnē publicētu atbilstošu procentu likmi.

3.14.6. *Pakalpojumu sniegšana* – parasti nozīmē, ka pašvaldība veic ar pasūtītāju saskaņotu uzdevumu izpildi saskaņotā laika periodā. *Piemēram – komunālie pakalpojumi, ūdensapgādes objektu apkalpošana.*

3.14.7. Pārskata periodā, kurā sniegts pakalpojums, pamatojoties uz izrakstītu rēķinu, pašvaldība atzīst ieņēmumus un prasības par pakalpojuma sniegšanu, grāmato:

D 2300 Īstermiņa prasības

K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi (attiecīgais ieņēmumu konts)

K 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

Saņemot apmaksu par pakalpojumu:

D 2600 Naudas līdzekļi

K 2300 Īstermiņa prasības

3.14.8. Pārskata perioda beigās aprēķina un atzīst ieņēmumus, kas attiecas uz pārskata periodu, bet par kuriem rēķins vēl nav sagatavots, grāmato:

D 2364 Uzkrātie ieņēmumi par pakalpojumiem

K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi

3.14.9. Nākamajā pārskata periodā, izrakstot rēķinu par pakalpojumu, kas sniegti iepriekšējā pārskata periodā, atzīstam prasības un samazina uzkrātos ieņēmumus, grāmato:

D 2300 Īstermiņa prasības

K 2364 Uzkrātie ieņēmumi par pakalpojumiem

K 5723 Pievienotās vērtības nodoklis

3.14.10. *Ieņēmumi no aktīva atsavināšanas, atzīst* ievērojot nosacījumus:

- budžeta iestāde ir nodevusi pircējam nozīmīgus ar aktīva īpašuma tiesībām saistītus riskus un atlīdzības;
- budžeta iestāde nesaglabā turpmākās pārvaldīšanas tiesības tādā apjomā, ko parasti dod īpašuma tiesības, un kontroli pār pārdotajiem aktīviem;
- ieņēmumu summu var ticami novērtēt;
- ir ticams, ka budžeta iestāde saņems atlīdzību par atsavināto aktīvu.

3.14.11. Ieņēmumus no aktīvu atsavināšanas sākotnēji atzīst atlīdzības patiesajā vērtībā. Atliktā maksājuma (*virš 12 mēnešiem*) gadījumā ieņēmumus atzīst maksājumu pašreizējā vērtībā (*naudas vērtība laikā*). Atliktā maksājuma (*virš 12 mēnešiem*) gadījumā prasību uzskaitē veicama saskaņā ar finanšu instrumentu uzskaites principiem, kas sniegti *Rokasgrāmatas sadaļā “Finanšu instrumentu uzskaitē”*.

3.14.12. Kompensāciju no trešajām pusēm par ilgtermiņa ieguldījumu vērtības samazināšanos, zaudētiem vai atdotiem ilgtermiņa ieguldījumiem (*piemēram apdrošināšanas atlīdzību*) atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumos, kad kompensācijas saņemšana ir droši ticama (*gūti ticami pierādījumi, ka kompensācija tiks saņemta*).

3.14.13. *Ieņēmumus no līgumsodiem* atzīst, ja saņemamā summa atbilst aktīva definīcijai un aktīva atzīšanas kritērijiem. Uzskaita zembilancē no dienas, kad rodas likumīgas tiesības iekasēt līgumsodu, bet bilancē – no dienas, kad līgumsoda saņemšana ir droši ticama.

Kad līgumsoda saņemšana ir droši ticama, uzskaitē atzīst prasību par saņemamo līgumsodu un ieņēmumus:

D 2300 Īstermiņa prasības
K 6000 Pamatdarbības ieņēmumi

Līgumsoda saņemšanas dienā:

D 2600 Naudas līdzekļi
K 2300 Īstermiņa prasības

Ja līgumsoda saņemšana nav droši ticama, pamatdarbības ieņēmumus atzīst naudas līdzekļu saņemšanas dienā.

Informāciju par aprēķinātajiem līgumsodiem līdz atbilstošā aktīva (*prasību vai naudas līdzekļu*) atzīšanai uzskaita zembilancē, sākot ar līgumsoda aprēķina vai piemērošanas dienu, pamatojoties uz līgumsoda aprēķinu, vai citu attaisnojuma dokumentu:

D 9130 Aprēķinātie līgumsodi, naudas sodi, soda naudas un kavējuma naudas
K 9XXX Zembilances pretkonts

Praktiski piemēri Valsts kases Rokasgrāmata, 486. līdz 491.lpp.

3.15. Ieņēmumi no darījumiem bez atlīdzības (*nodokļi un pārvedumi*)

Lai noteiktu, vai darījums atbilst darījumam ar vai bez atlīdzības, izvērtē tā *ekonomisko būtību*.

Gadījumā, ja darījuma ar atlīdzību un darījuma bez atlīdzības daļas nav iespējams nodalīt, *darījums uzskatāms par darījumu bez atlīdzības.*

3.15.1. *Nodokļi* atbilst darījuma bez atlīdzības definīcijai, jo nodokļu maksātājs ieskaita līdzekļus vispārējās valdības budžetā, tieši nesaņemot par to pretī aptuveni tādu pašu vērtību. Nodokļi ir saimnieciskie labumi, kas ietver saņemtos vai saņemamos maksājumus saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, lai nodrošinātu ieņēmumus valstij un pašvaldībai. Nodokļi ir galvenais ieņēmumu avots.

3.15.2. *Valsts un pašvaldību nodevu* maksājumi ir darījumi bez atlīdzības.

3.15.3. *Pārvedumi* – nākotnes saimniecisko labumu vai funkcijas nodrošinājuma ietilpde no darījumiem bez atlīdzības:

- Dotācijas no vispārējiem ieņēmumiem;
- Aktīvu saņemšana vispārējās valdības struktūru ietvaros;
- Transferti;
- Ziedojumi un dāvinājumi;
- Ārvalstu finanšu palīdzība;
- Naudas sodi.

Pārvedumi atbilst darījumu bez atlīdzības definīcijai, jo saņēmējs apmaiņā pret saņemtajiem resursiem nesniedz pārveduma veicējam to vērtībai atbilstošu atlīdzību. Ja tiesību aktā noteikts, ka saņēmējam apmaiņā pret saņemtajiem resursiem jāsniedz to vērtībai atbilstoša atlīdzība, darījums nav uzskatāms par pārvedumu, bet gan par atlīdzības darījumu.

3.15.4. Visiem pārvedumu veidiem raksturīga viena pazīme – ar pārvedumu starpniecību resursi no pārveduma veicēja tiek nodoti pašvaldībai (*pārveduma saņēmējs*) bez līdzvērtīgas vērtības nodrošināšanas starp saņemto un nodoto resursu, un tie nav nodokļi. *Pārveduma saņēmējs* iegūst kontroli pār resursiem, ja resursi ir nodoti budžeta iestādei vai ja budžeta iestādei ir izpildāma prasība pret pārveduma veicēju.

3.15.5. *Aktīvu atzīšana.*

- aktīvi ir resursi, ko budžeta iestāde kontrolē pagātnes notikumu rezultātā un no kuriem nākotnē var sagaidīt saimnieciskos labumus vai ar kuriem var nodrošināt funkciju vai deleģēto uzdevumu izpildi;

- *pagātnes notikums*, kura rezultātā izveidojas kontrole pār aktīvu, var būt aktīva iegūšana, apliekams notikums vai pārvedums, jo budžeta iestādes parasti saņem aktīvus no vispārējās valdības, citām budžeta iestādēm, tai skaitā nodokļu maksātājiem, vai iegādājoties vai ražojot tos. Nākotnē paredzami darījumi vai notikumi paši par sevi nerada aktīvu;
- Resursu saņemšana ir ticama, ja pastāv lielāka ticamība, ka šī ieplūde notiks, nekā, ka tā nenotiks. Budžeta iestāde to nosaka, pamatojoties uz savu iepriekšējo pieredzi ar līdzīgām resursu plūsmām un tās prognozēm attiecībā uz personu, kas attiecīgos resursus nodevusi.

3.15.6. *Nodokļu ieņēmumi* - pašvaldība atzīst aktīvus un ieņēmumus atbilstoši pārvedumu summai. Ja ir iestājies apliekamais notikums un ir izpildīti aktīvu atzīšanas kritēriji, grāmato:

D 2340 *Prasības par nodokļiem, nodevām un citiem maksājumiem budžetā*

Vai

D 2368 *Uzkrātie ieņēmumi par nodokļiem, nodevām un citiem maksājumiem budžetā*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

3.15.7. Nodokļu maksājumus, kas saņemti pirms apliekamā notikuma iestāšanās, atzīst par aktīvu un saistībām (*saņemtie avansi*), jo vēl nav iestājies notikums. Grāmatojums:

D 5900 *Nākamo periodu ieņēmumi un saņemtie avansi*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

3.15.8. Pārmaksātās nodokļu summas pirms to pārcelšanas uz nākamo taksācijas periodu var novirzīt nokavēto vai kārtējo citu nodokļu, nodevu vai citu valsts noteikto maksājumu segšanai atbilstoši spēkā esošajām tiesību normām. Šādos gadījumos – *atzīst saistību samazinājumu par pārmaksāto nodokli un attiecīgi samazina prasību par citu nodokli*.

Ja zūd tiesiskais pamats atmaksāt iepriekš atzītu nodokļa pārmaksu – *tā tiek dzēsta*.

3.15.9. Pārskata perioda beigās izvērtē bilances posteņus un veic nodokļu saistību un prasību pārklasifikāciju, uzrādot attiecīgi īstermiņa un ilgtermiņa daļas. Tām prasībām, kuras klasificētas kā apšaubāmas, veido vērtības samazinājumu prasībām apšaubāmās summas apmērā. (*Apraksts sadaļā – Prasību uzskaitē*).

3.15.10. *Nokavējuma naudas un soda naudas* par tiesību aktu pārkāpumiem attiecībā uz nodokļiem definējamās kā sodi un uzskaitāmas pie pārvedumiem.

3.15.11. *Iedzīvotāju ienākuma nodoklis*. Saņemot iedzīvotāju ienākuma nodokli no iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales konta Valsts kasē, maksājumu saņemšanas dienā atzīst nodokļu ieņēmumu un naudas līdzekļu palielinājumu atbilstoši pārskaitītai summai, grāmato:

D 2600 *Naudas līdzekļi*

K 6000* *Pamatdarbības ieņēmumi*

*nodokļa pārveduma KK

3.15.12. Pašvaldība finanšu gada beigās, pamatojoties uz Valsts kases Salīdzināšanās izziņā iekļautajiem datiem, iegrāmato prasības par iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārveduma summu, kas uzskaitīta iedzīvotāju ienākuma nodokļa sadales kontā Valsts kasē, bet nav pārskaitīta pašvaldībai saimnieciskajā gadā, veicot šādu grāmatojumu: Grāmatojums

D 2342* *Prasības par iedzīvotāju ienākuma nodokli*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

* pašvaldība izvērtē, vai atbilstoši normatīvos aktos noteiktajai kārtībai vienlaikus nav uzskaitāmas saistības attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārvedumu

3.15.13. Nākamā finanšu gada sākumā saņemot iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārskaitījumu no sadales konta Valsts kasē, maksājuma saņemšanas dienā to attiecina uz iepriekš atzīto prasību summu un atzīst naudas līdzekļu konta palielinājumu, grāmato:

D 2600* *Naudas līdzekļi*

K 2342 *Prasības par iedzīvotāju ienākuma nodokli*

* nodokļa pārveduma KK

3.15.14. *Transferti*. Budžeta iestāde atzīst aktīvus un ieņēmumus no transfertiem, ja tie atbilst aktīva un ieņēmumu atzīšanas kritērijiem. Transferta saņēmējs – pašvaldība, saņemto budžeta līdzekļu pārskaitījumu izmanto izdevumu segšanai. Transferta uzskaiti nodrošina atbilstoši budžeta ieņēmumu klasifikācijā noteiktajām kategorijām.

3.15.15. **Avansā saņemtie transferti** – gadījumos, kad budžeta iestāde (*transferta pārskaitītājs*) saskaņā ar normatīvajiem aktiem budžeta un finanšu jomā vai attaisnojuma dokumentu par avansa pieprasījumu veic citai budžeta iestādei (*transferta saņēmējs*) transferta pārskaitījumu avansā, transferta saņēmēja budžeta iestāde atzīst avansā saņemtos transfertus.

Šajos gadījumos veic grāmatojumu:

D 2620 *Norēķinu kots Valsts kasē*

K 5932 *Citi transferti*

3.15.16. Pārskata perioda laikā atbilstoši saņemtajiem attaisnojuma dokumentiem par attaisnotajiem (*atzītajiem*) izdevumiem, kā arī, ja apstiprinājums saņemts līdz nākamā pārskata gada 31.janvārim, samazina avansā atzīto transferta un atzīst pārskata perioda ieņēmumus, veicot šādu grāmatojumu:

D 5932 *Citi transferti*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

3.15.17. Ja transferta izlietojumu apstiprina pēc nākamā pārskata gada 31.janvāra, pašvaldība atzīst transferta ieņēmumus kā pārējos iepriekšējo gadu ieņēmumus tajā pārskata gadā, kurā apstiprināts transferta izlietojums:

D 5932 *Citi transferti*

K 8753 *Transferta ieņēmumi, kas attiecas uz iepriekšējiem pārskata gadiem*

3.15.18. *Transferti pēc izmaksu apstiprināšanas*.

Gadījumos, kad (*transferta saņēmējs*) saskaņā ar normatīvajiem aktiem budžeta un finanšu jomā iesniedz citai budžeta iestādei (*transferta pārskaitītājs*) attaisnojuma dokumentu, kas apliecina izdevumu rašanos, un saņem no tās apstiprinājumu, budžeta iestāde (*transferta saņēmējs*) atzīst pārskata perioda pamatdarbības ieņēmumus un prasības pret budžeta iestādi (*transferta pārskaitītāju*):

D 2321 *Prasības ārvalstu, finanšu palīdzības un Eiropas Savienības politiku instrumentu finansētajiem projektiem (pasākumiem)*

D 2399 *Pārējās prasības*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

Pašvaldība atzīst pamatdarbības transferta ieņēmumus pārskata gadā, kurā veikts apstiprinātais transferta izlietojums, ja izlietojums apstiprināts pārskata gadā vai līdz nākamā pārskata gada 31.janvārim (ieskaitot).

Ja pašvaldība saņems transferta izlietojumu pēc izmaksu veikšanas (*pēcapmaks*) un attiecīgos izdevumus apstiprina nākamajā pārskata gadā līdz 31.janvārim (ieskaitot), piemēram, 25.janvārī, un transferta pārskaitījums pārskata gadā nav saņemts, pašvaldība pārskata gada beigās atzīst uzkrātos ieņēmumus un transferta ieņēmumus:

D 2360 *Uzkrātie ieņēmumi*

K 6000 *Pamatdarbības ieņēmumi*

Ja transferta izlietojumu apstiprina pēc nākamā pārskata gada 31.janvāra, budžeta iestāde atzīst transferta ieņēmumus kā pārējos iepriekšējo gadu ieņēmumus tajā pārskata gadā, kurā apstiprināts transferta izlietojums.

Piemēri: Valsts kases Rokasgrāmats 440. – 452.lpp.

3.15.19. **Ziedojumi un dāvinājumi.**

Dāvinājumi un ziedojumi ir brīvprātīga aktīvu, tai skaitā naudas vai citu monetāro aktīvu, preču un pakalpojumu natūrā, nodošana budžeta iestādei ar vai bez izlietošanas noteikumiem.

Aktīvus var dāvināt un ziedot gan juridiska, gan fiziska persona.

Saņemtus dāvinājumus, ziedojumus uzskaita attiecīgajā aktīvu grupā, atzīstot pamatdarbības ieņēmumus (*izņemot, ja atbilstoši līgumu nosacījumiem atzīstami nākamo periodu ieņēmumi*) vērtībā, kādā novērtēti attiecīgie ziedojumi vai dāvinājumi.

D	2623	Ziedojumu un dāvinājumu līdzekļi
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

3.15.20. Sodi.

Sodi, kurus dažādas amatpersonas var uzlikt privātpersonām, kuras pēc šo amatpersonu ieskata ir pārkāpušas likumu.

Ieņēmumus no sodiem atzīst, kad saņemamā summa atbilst aktīva definīcijai un aktīva atzīšanas kritērijiem. Novērtē saņemšanas ticamību, iegūta kontrole un pastāv varbūtība, ka notiks resursu saņemšana, un ir ticami novērtējama aktīva patiesā vērtība.

Apraksts un piemēri Valsts kases Rokasgrāmatā, 462. – 464.lpp.

3.15.21. Uzlikto naudas sodu uzskaita zembilancē, pamatojoties uz aprēķinu un/vai lēmumu, administratīvo aktu vai citu attaisnojuma dokumentu, veicot šādu grāmatojumu:

D	9130	Aprēķinātie līgumsodi, naudas sodi, soda naudas un kavējuma naudas
K	9xxx	Zembilances pretkonts*

* Zembilances pretkonts ir tehniskais konts, kurš nodrošina grāmatvedības uzskaites sistēmās zembilances uzskaiti pēc divkārša ieraksta principa. Budžeta iestāde var izvēlēties arī citu tehniskā konta lietošanu zembilances darījuma uzskaitē.

3.15.22. Gadījumos, kad uzliktā naudas soda maksājuma saņemšana ir droši ticama, balstoties uz saņemtajiem naudas līdzekļiem - ieņēmumus no naudas sodiem uzskaita dienā, kad saņemts maksājums pašvaldības kontā Valsts kasē vai kredītiestādes kontā. Maksājuma saņemšanas dienā atzīst naudas līdzekļu palielinājumu un pamatdarbības ieņēmumus un veic šādu grāmatojumu:

D	2620	Norēķinu konti Valsts kasē vai kredītiestādē
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

3.15.23. Saņemot naudas soda maksājumu, samazina zembilances prasības par iepriekš zembilancē uzskaitīto sodu iekasētās soda naudas maksājuma apmērā un veic šādu grāmatojumu:

D	9xxx	Zembilances pretkonts
K	9130	Aprēķinātie līgumsodi, naudas sodi, soda naudas un kavējuma naudas

3.15.24. Gadījumos, kad uzliktā soda maksājuma saņemšana ir droši ticama, balstoties uz saņemto rakstisko apliecinājumu no soda maksātāja atzīst prasību par saņemamo soda naudu un ieņēmumus un veic šādu grāmatojumu:

D	2300	Īstermiņa prasības*
K	6000	Pamatdarbības ieņēmumi

* ja sods nav atzīstams par droši ticamu pilnā apmērā, to soda daļu (apmēru), kas nav atzīstama par droši ticamu, uzskaita zembilancē.

4. Izmaiņas grāmatvedības uzskaites kārtībā, aplēšu maiņa un kļūdu labošana

Šī sadaļa nosaka grāmatvedības uzskaites principu piemērošanu, izmaiņu grāmatvedības uzskaites principos un grāmatvedības aplēsēs, iepriekšējo periodu kļūdu labojumu uzskaiti un ar to saistītos grāmatojumus, kā arī sniedz atsauces uz uzskaiti reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, attaisnojuma dokumentu paraugus, praktiskus piemērus un informācijas atklāšanas paraugus.

Aplēse – aktīvu vai saistību uzskaites vērtība vai periodiska aktīvu patēriņa (*piemēram, aktīvu nolietojuma un amortizācijas*) summa, kas rodas aktīvu un saistību pašreizējā stāvokļa un ar tiem saistīto sagaidāmo nākotnes labumu un pienākumu novērtējuma rezultātā.

Aplēses maiņa - aktīvu vai saistību uzskaites vērtības korekcija vai periodiska aktīvu patēriņa (*nolietojuma un amortizācijas*) summas korekcija, kas rodas aktīvu un saistību pašreizējā stāvokļa un ar tiem saistīto sagaidāmo nākotnes labumu un pienākumu novērtējuma rezultātā. Izmaiņas grāmatvedības aplēsēs rodas jaunas informācijas iegūšanas rezultātā un līdz ar to nav uzskatāmas par kļūdu korekciju.

Iepriekšējo periodu kļūdas - informācijas neuzrādīšana vai nepareiza uzrādīšana finanšu pārskatos vienā vai vairākos iepriekšējos periodos, kas rodas, neizmantojot vai nepareizi izmantojot ticamu informāciju, kas:

- bija pieejama, kad šo periodu finanšu pārskati tika apstiprināti publiskošanai;
- pamatoti tiek uzskatīti par pieejamu un vērā ņemamu, sagatavojot finanšu pārskatus.

Šādas kļūdas ietver matemātiskas kļūdas, kļūdas grāmatvedības uzskaites principu piemērošanā (*piemēram, kļūdaini nav saņemts un iegrāmatots attaisnojuma dokuments*) vai faktu nepareizu interpretāciju un krāpšanos.